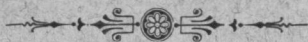

Leto XVIII.

Številka 6. in 7.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1902.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Fr. Mohorič</i> : Ali so stroški za vknjižbo prisilne zastavne pravice in posebno za zaznambo izvršljivosti potrebni (§ 74 odst. 1, 88, 89 izvrš. r.)?	161
2. <i>Dr. Ivan Žmavc</i> : O glavnih pojmih politične ekonomike	165
3. <i>Dr. I. Robida</i> : O presodnosti normalnega človeka	171
4. Razprava o justičnem proračunu v državnem zboru	175
5. <i>Dr. Karol Kadlec</i> : Temeljna vprašanja slovanske pravne zgodovine	182
6. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
a) Pravni razlog za takojšnjo odslovitev delavca iz službe (§ 1160 o. d. z.) mora nastati med službovanjem	190
b) O zavezi lastnika hipoteke, ki je neizbrisano terjatev knjižnemu upniku plačal, predno je zahtevajoči upnik pridobil si na tej terjatvi zastavno pravico	195
c) Tožba zahtevajočega upnika proti zakonskemu možu na plačilo ženine juterne, ki se mu je v poteg predkazala, ni utemeljena, ako mož vsled pravomočno izrečene ločitve zakona po krivdi žene toži na razveljavljenje ženitnih pogodeb, četudi je upnik žene že pred tem zadobil knjižno nadzastavno pravico na juterni	196
d) Civilna sodišča niso kompetentna soditi o povračilu kazenskopravnih stroškov, katere povzroči ovaditelj obtoženemu; — razzodba je nična	200
e) Za tožbe radi cerkvenih sedežev, ki se opirajo na privatnopravne naslove, so pristojna sodišča. Razprave in rekurzne stroške mora samostojno povrniti stranka, ki propade s svojim ugovorom, da je pravna pot nedopustna	203
f) Odvetniku, ki dá sodno odmeriti stroške proti svoji stranki, gredo tudi stroški postopanja po pravnih stopinjah	205
g) Na osnovu presuda utvrgjenja ne može se dovoliti ovrha	206
h) K uporabi §-ov 40, 56 in 74 izvrš. r. Kazensko pravo. V kazenskopravnem postopanju se morajo sodišča ozirati tudi na take vloge, ki niso spisane v jeziku, v deželi navadnem	210
7. Izpred upravnega sodišča. O načinu volitve cerkvenega skladnega odbora, če je v sklad zavezanih več selskih občin (§-i 11 do 13 dež. zak. za Štajersko od 28. aprila 1864 št. 7).	212
8. <i>P. pl. Radics</i> : Listek. Vojni člani za c. in kr. vojsko v slovenskem jeziku iz leta 1798.	215
9. Književna poročila	222
10. Razne vesti	223

Slovenski Pravniki.

Leto XVIII.

V Ljubljani, 15. julija 1902.

Štev. 6. in 7.

Ali so stroški za vknjižbo prisilne zastavne pravice in posebno za zaznambo izvršljivosti potrebni (§ 74 odst. 1, 88, 89 izvrš. r.)?

Na prvi pogled je v tem oziru reči: Potrebno je izvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice tedaj, kedar naj provzroči zavarovanje terjatve, a je s tega stališča nepotrebno, če je terjatev že poprej — pogodbenim potom — zavarovana in je zaznamovati samo izvršljivost terjatve v zmislu §-a 89 izvrš. r. na podlagi pravomočnega rzsodila.

Rešimo najprej vprašanje, ali je izvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice po nje vknjižbi potrebno, če se ob enem, recimo v isti prošnji, predlaga izvršilo s prisilno dražbo zemljišča in če še poprej terjatev zastavnopravno ni zavarovana.

Potrebnot takega izvršila s prisilno vknjižbo zastavne pravice je iz izvršilnega reda samega jasna. Kajti izvršilo s prisilno dražbo se lahko ustavi, ne da bi se poplačala terjatev. V takem slučaju ustavitve pa ima izvršitelj v zmislu §-a 208 izvrš. r. pravico do vknjižbe zastavne pravice v prednosti zaznambe uvedenega dražbenega postopanja pri dražbanem zemljišču. Na podlagi tega zakonila je torej vse eno, ali se prisilna zastavna pravica vknjiži prej ali oziroma istočasno z uvedbo dražbenega postopanja, ali pa zastavna pravica po ustavitvi. — S praktičnega, — pisarniškega stališča je celo braniti vknjižbo prisilne zastavne pravice pred dražbo ali istočasno z njo, ker se lahko 14-dnevni rok §-a 208 izvrš. reda prezre, zamudi, in potem terjatev izgubi svojo prednost. Tukaj so torej stroški nedvomno potrebni.

Sicer pa izvršilni red nima nobene posebne določbe za potrebnost prisilne zastavne pravice in tudi ne za potrebnost zaznambe, da je terjatev izvršljiva, nego dopušča ravno oba slučaja brez izjeme v §-ih 88 in 89 izvrš. reda in to bi že nekako »ex

re« govorilo za potrebnost dotičnih stroškov. Toda izvršilni red tudi dopušča in v §-u 210 izvrš. r. celo zahteva prijavo terjatev k razdelilnemu naroku pod gotovimi nasledki, — a vendar vrhovno sodišče ne priznava stroškov prijave in sploh ne izvršilnih stroškov po domiku.

Razlogov, da so potrebni stroški za prisilno zastavno pravico, iščimo v izvršilnem redu pred vsem tam, kjer je govor o izvršilnem zavarovanju terjatev v pravem ožjem pomenu, namreč v §-ih 370 in nasl. Tu se določa, da je pred pravomočnostjo razsodila samo tedaj dovoliti zavarovalno izvršilo, če se sodišče uveri, da bi brez zavarovalnega izvršila bilo izterjanje terjatve nemogoče ali vsaj izdatno težavneje. To uverjenje pa se ne bo dalo doseči, če je terjatev že na podlagi pogodbene listine zavarovana. To bi bilo torej negativno kazalo glede potrebnosti stroškov za zaznambo izvršljivosti terjatve. Za zavarovanje terjatve same je torej zaznamba njene izvršljivosti (§ 89 izvrš. r.) nepotrebna. Vpraša se, ali ni potrebna v drugem oziru. Praksi vrhovnega sodišča, da stroški od domika naprej sploh niso izvršilni ter da jih ni priznavati za izvršilne, ni pritrjevati. Pri tem se prvič niti ne trdi, da so ti stroški po domiku nemara nepotrebni, in je njih potrebnost iz §-a 210 izvrš. r. očitna. Drugič z domikom ne izgine predmet izvršila, ampak se samo izpremeni v likvidno obliko gotovine. Tretjič izvršilo ne neha z domikom, ampak šele s plačilom, ki je pa šele posledica razdelitve, — razdelilnega naroka in sklepa.

Zato je »a contrario« izvršilo pred domikom ustaviti ob izkazanem plačilu — tudi proti volji izvršitelja. Stroški prijave k razdelilnemu naroku so marveč gotovo izvršilni, toda seveda samo za izvršitelja, — kajti samo izvršitelj more imeti izvršilne stroške — nikakor pa ne za knjižnega upnika sploh, čegar zastavna pravica temelji na pogodbi, na dolžnem pismu itd., saj tak upnik ne izvršuje in zato ne more imeti izvršilnih stroškov, ni pred domikom, ni po domiku, — on nima niti izvršilnega naslova, vira izvršilnih stroškov. Njegovi stroški k razdelilnemu naroku so samo pasivni, posredni, provzročeni samo za izkaz glavnice in do triletnih obresti, kolikor še namreč glavnica in obresti obstoje, sicer pa jih prijavlja »ex offio« odprta zemljiška knjiga.

Dosledno temu načelu torej tudi pogodbeni knjižni upnik ne more zahtevati stroškov prijave k dražbenemu naroku v zmislu §-a 171 odst. 2 izvrš. r., ali namreč zahteva plačilo v gotovini, čeprav ima to, ko opusti takšno sodno zahtevano izjavo, za njega posledico, da ne pride do plačila v gotovini, ampak da izdražitelj njegovo terjatev prevzame. Če si hoče pogodbeni upnik zavarovati te stroške, mora to storiti s primerno varščino, rekel bi s posebno glavnico za stroške. Kakor § 17 obč. zem. zak. tako tudi § 216 št. 4 izvrš. r. določa, da imajo pravdni in izvršilni stroški isto prednost, kakor glavnica, čeprav niso vknjiženi. Ker je pa po prej razvitem nazoru prijavnne stroške k razdelilnemu naroku smatrati za izvršilne, je v tem oziru važno, da se postane izvršitelj, zahtevajoči upnik. In ker upnik, dosežši izvršilo s prisilno osnovano in vknjiženo zastavno pravico, postane nedvomno izvršitelj, zahtevajoči upnik, pridobil je s tem izvršilom tudi pravico, da se mu priznajo prijavnni stroški.

V tem oziru je torej važno za upnika izvršilo s prisilno zastavno pravico in tudi potrebno, in prav tako važno in potrebno je izvršilo z zaznambo izvršljivosti terjatve za upnika, ki ima že zastavopravno zavarovano terjatev. Izvršilo po § 88 in 89 izvrš. r. služi torej za zavarovanje prijavnih stroškov. Tukaj je pa takoj pripomniti, da prijavnni stroški ne gredo tudi onemu, ki ima v rokah izvršilni naslov, a ne vodi izvršila na dotično zemljišče. Kajti takega upnika se glede zemljišča ne more smatrati za izvršitelja. Ker prisilna zastavna pravica ima trajnost, ostane upnik izvršitelj, dokler je izvršilo vknjiženo, in to je tudi nekaj vredno, — on lahko čaka. Če se je pa godilo izvršilo s prisilno upravo ali dražbo, moralo se je v določenem času dognati ali pa ustaviti, in po ustavitvi je upnik izgubil značaj izvršitelja.

Izvršilo s prisilno vknjižbo zastavne pravice, oziroma izvršilo z zaznambo dražbene izvršljivosti pa ima tudi v drugem oziru svoj še večji pomen; namreč ta važen pomen, da je na njegovi podlagi moči začeti izvršilo s prisilno upravo in dražbo proti vsakemu novemu lastniku, ki ni osebni dolжник izvršiteljev. Dalje se lahko v tem slučaju predlaga prisilna dražba po §-u 138 izvrš. r. naravnost pri zemljiškoknjižnem sodišču, če je zemljiškoknjižno in izvršilno sodišče eno in isto.

Kjer izvršilo svojo smer presega in je obsežnejše, nego li je za pokritje terjatve potrebno, tam je izvršilo omejiti. Taka omejitev je posebno možna pri izvršilu s prisilno vknjižbo zastavne pravice, če na pr. že jedno zavezančevo zemljišče, ki je neobremenjeno, daje terjatvi nedvomno pupilarno varnost, a se predlaga še izvršilo na druga zemljišča itd. (glej v tem oziru posebne določbe §-a 96 izvrš. r.).

Nikakor pa se ne bo smelo odkloniti ali omejiti izvršila s prisilno vknjižbo zastavne pravice ali z zaznambo izvršljivosti, če v gotovem slučaju ni preobsežno; odkloniti ne, čeprav je terjatev zavarovana s pogodbeno zastavno pravico, omejiti ne, tudi če se ob enem vrši na zemljišče drugo izvršilo s prisilno upravo ali dražbo. In to dejstvo je tudi očiten prilog za potrebo teh izvršilnih stroškov, kajti kjer se izvršilo ne more odkloniti, tam je potrebno in potrebni so tudi dotični stroški.

Če je pa terjatev zavarovana s pogodbeno zastavno pravico in če so zavarovani tudi stroški prijave z varščino, a se vendar še istočasno predlaga izvršilo z zaznambo izvršljivosti (§ 89) in istočasno s prisilno dražbo, — ali so v tem slučaju stroški za zaznambo izvršljivosti potrebni?

Gotovo je, da so izmed vseh mogočih slučajev stroški zaznambe izvršljivosti, če kedaj, tukaj najmanj potrebni, Ali so pa tudi do cela nepotrebni? Prijavni stroški so zavarovani, izvršilo teče proti upniku, bodisi osebnemu ali samo hipotekarnemu, tako ali tako z dražbo, ali posredno ali neposredno pri izvršilnem in knjižnem zemljišču, je tukaj vse jedno. Toda varščina jamči ne samo za prijavne stroške, ampak tudi za nadtriletne obresti in druge stroške (pobotnice, ogledovanje zemljišč itd.), ki nimajo zakonite prednosti z glavnico. In ob dovolitvi izvršila se v tem oziru ne bo moglo nikoli reči, ali vsaj samò izjemoma z zadostno sigurnostjo, da varščina pokrije vse varščinske zahtevke; torej se tudi ne ve, ali pridejo prijavni stroški še razen drugih v plačilo iz varščine, in tedaj je izvršilo z zaznambo izvršljivosti v tem skrajnem, kakor tudi v vsakem drugem slučaju potrebno, zato dovoljeno. In tako so tudi dotični stroški potrebni, potrebni tem bolj, ker se ne ve kar od začetka, se li prisilna uprava ali dražba dožene, ali pa ustavi bodisi na zavezančevo prošnjo, ali po delnem odplačilu (posebno zaostalih obresti, anuitet pri hranil-

nicah) itd. in če se po ustavitvi ne uničijo vsa opravljena izvršilna dejanja dotičnega izvršila (§ 39 izvrš. r.). Potrebnost stroškov, če se v tem slučaju predlaga izvršilo z zaznambo izvršljivosti poprej — pred dražbo, je pri tem seveda še bolj jasna.

S kratka: stroški izvršila s prisilno zastavno pravico (§ 88 izvrš. r.), kakor tudi stroški izvršila z zaznambo izvršljivosti (§ 89 *ibid.*) kolikor to izvršilo samo na sebi ni preobsežno glede na pupilarno varnost, — so vedno in vselej potrebni.

Dr. Fr. Mohorič.

O glavnih pojmih politične ekonomike.

Piše dr. Ivan Žmavc.

V. Banka.

(Konec.)

Predno razredimo opravila bank, naglasimo, da si brez banke naprednejšega gospodarstva misliti ne moremo. V Angliji ima skoro vsak človek svojo banko in velika večina plačil, ki znašajo 5 funt. sterl. (= 120 K), vršijo se s posredovanjem bank. Kako razvito je bankovstvo v Angliji, kaže nam statistika; l. 1893 znašali so tam depoziti okoli 16.000 milijonov mark, v Nemčiji pa isti čas le 8000 milijonov mark. Pri nas v Avstriji tudi relativno seveda mnogo manj; gotovo pa je, da tudi naš gospodarski razvoj teži za angležkim idealom, dokler se ne najdejo čisto novi principi gospodarjenja; no in teh posebno pri nas Slovencih gotovo ne izumijo vzlic vsem visokim teoretičnim principom, s katerimi se pri nas ponašajo . . . Če smo v Avstriji sploh gospodarsko zaostali, velja to še zlasti o nas Slovencih, ki smo vedno še skoro izključno narod kmečki, a ne umemo niti kmečkih interesov posebno dobro zastopati, ter niti ne spoznamo svoje gospodarske slabosti in nevarnosti, v koji smo v očigled svetovno-gospodarske konstelacije in modernega denarstvenega gospodarstva.

Vrnimo se po tem ekskurzu k opazovanju funkcij, ki jih izvršuje srce tega gospodarskega organizma!

Že smo rekli, dobiček ima banka s tem, da si pri pasivnih opravilih izposluje milejše pogoje, namreč nižje obresti, nego jih

sama stavi pri aktivnih. Samoumevno je dalje, da se pri banki vedno srečuje vrsta izplačnih dolgov z vrsto izplačnih terjatev, in da mora upravnništvo ter vodstvo banke paziti na to, da vsak izplačni dolg vedno in vselej zastopa izplačna terjatev, ker bi drugače banka mogla zagaziti v velike zadrege. Dolgodobna opravila aktivna zahtevajo dolgodobna opravila pasivna in v obče mora biti med obojimi opravili soglasje ter nepretrgana poravnava.

Najznamenitejša pasivna opravila so ta-le:

1.) Depozitna opravila. Naročnik ali klient banke odda svoje vloge ali depozite (gotovino, nakaznice, menice, katere proda banki ali izroči za »incasso«); te vloge so po dogovoru ali koj ali v krajšem, odnosno daljšem roku izplačne. Za kratkodobne depozite ne poravnajo večje banke nobenih obresti. Banka potrjuje sprejem vlog v vložni knjižici in podobnih potrdilih ali z zvezkom čekov. Iz teh čekov se je razvil giro-conto, zelo praktična naprava, ki omogočuje najrazličnejša plačila med upniki banke, ne da bi bilo treba gotovino rabiti; s tako napravo se moremo enkrat tudi Avstrijci ponašati: poštna hranilnica je zavod, ki demokratizira izborni giro-promet in ki ga v tej popularni obliki nobena druga država na kontinentu nima. Poštna hranilnica ni samo hranilnica, znana majhnim hranilcem, ampak je tudi znamenit clearing, kakor oficijalno pravijo, toda napačno, prav za prav giro, kjer se kompenzirajo računi manjših in večjih trgovcev. Pravi clearing-houses, ki slonijo na več bankah, so posebno v bogati Angliji vdomačeni; saj se v samem Londonu vsak dan za 400—500 milijonov mark vrednostij izjednači, in sicer večinoma brezdenarnim obratom. S pomočjo takih čekov, giro-računov in kliringov prišel je kredit do višine, na koji, kakor smo že djali, denarno gospodarstvo po tem finem kreditnem sistemu prehaja v neko obliko naturalnega gospodarstva.¹⁾

Tu sem spadajo opravila, tudi pri nas udomačenih posojilnic ter hranilnic.

K depozitnim opravilom je prištevati zelo važno bančno opravilo, kojega učinek pozna najubožnejši proletarec: izdavanje bankovcev. V Avstriji imamo samo eno banko (avstro-ogrsko),

¹⁾ Pri nemški »Reichsbank« udeležil se je za l. 1896 giro (torej prepisi brez efektivnega izplačanja gotovine) na skupnem ogromnem obratu z 80%!

ki izdava bankovce; pa tudi v drugih državah, kjer je še centralizacija bank, se izdavanje bankovcev vedno bolj centralizuje v eno banko. Bankovec, smo že rekli, je brezobrestna nakaznica banke, na njo samo izdana, s katero se banka zaveže, da imetniku na pokazanje izplača svoto gotovine, na bankovcu imenovane. Avstro-ogrška banka je delnično podjetje. Bilanca od 31. decembra 1899 kaže naslednje, nam zanimive podatke:

bankovcev v cirkulaciji	728,981.770—	gld.
zastavnih listov v cirkulaciji	146,264.300—	» na pasivni strani;
zlato v šibikah (Barren) in		
zlato kovano v domači ali		
tujih vrednosti	393,004.636·17	»
srebrni kovani penez	106,078.874—	»
eskomptirane menice, varanti in efekti	243,803.554·38	» ¹⁾ na aktivni strani;

Celi obrat (revirement) znaša 2.072,291.554·51 gld.

(= 1.036,145.777·755 gld. aktiva in istotoliko pasiva).

Vsled zakona z 21. maja 1887 mora biti znesek bankovcev, ki so med ljudmi, najmanj do $\frac{2}{5}$ pokrit z gotovino (zlatom in srebrom); ostanek bankovcev mora biti bančno pokrit (z menicami, vrednostnimi papirji, obligacijami, efekti, varanti, itd.). Če presega ta le z bančno fundacijo pokriti ostanek 200 milijonov gld., podvrže se davku. (31. decembra 1899 je bilo vseh bankovcev za 728,981.770 gld.; največ jih je bilo isto leto med ljudmi 7. oktobra, ko je bilo 14·8 milijonov gld. bankovcev davku podvrženih; takšen davek na bankovce je za omenjeno celo leto znašal 81.125·39 gld.)

2.) Izdavanje ali emisija dolgodobnih dolžnih zapisov ali obligacij, vsled kojih se banka zaveže k plačilom, v obligacijah naznačenim. Eden glavnih tipov pasivnih opravil sploh so od hipotečnih bank izdani zastavni listi; teh listov upniki navadno odpovedati kadarkoli ne morejo, in zato so tudi banke v stanu, tako dobljeni kapital izposoditi na dolge obroke, ako dolžnik le v redu plačuje obresti in dotično anuitetno kvoto na amortiza-

¹⁾ Te svote pripada samo na Dunaj 95,932.168·93 gld., na vse ostale avstrijske (neogrške) filialke 54,833.037·81 gld., in iz tega je razvidno, kako je kapital centraliziran v glavnem mestu in kako siromaki smo mi v provincijah. Gl. podatke v *Compass-u* za l. 1901.

cijo kapitala; kateri zastavni listi se s temi anuitetami izplačajo, določa žreb ali loz.

Aktivna opravila:

Banka more i kratkodobne, vsak čas izplačne depozite deloma izposojati, ker naročniki, kakor skušnja uči, istodobno pač nikoli z vsemi depoziti ne razpolagajo. Kolike svote morajo v gotovini biti v zalogi ob gotovem času, določuje skušnja in denarne potrebe klientov; ostanek se pa lahko izposodi, samo naj banka zelo previdno vedno ozir jemlje na akutnost kratkodobnih in vsak čas izplačnih depozit.

Aktivna opravila pa so:

1.) Eskompt, diskontni ali menični promet. To je, da banka še nedoteklo menico za dobo do zapada kupi in za sebe ob enem obresti vtrga; ta odbitek se zove diskont ali eskompt. Ona posodi gotovino prodajalcu menice, kateri je po meničnem pravu v gotovem času zavezan plačati. Seveda mora banka varnost menice, podpisov itd. dobro skušati. Ker banka vedno z menicami trži, katere tečejo 3, 8, 14 dni, 2, 3 mesece, dobiva z dotekanjem tudi gotovino nazaj. Ako ji gotovine kdaj zmanjka, ne sme denarja dalje nalagati proti dolgodobnim menicam, ali pa mora diskontacijo zavirati s povišanjem diskonta ali pa svoje menice sama dalje diskontirati.

Trgovini z menicami podobno je kupovanje drugih vrednostnih papirjev: javnih obligacij, rent itd.

Lombard ali lombardski promet je dajanje kratkih posojil proti premični zastavi (Faustpfand). Take zastave so vrednostni papirji, precioze, drage kovine, trgovsko blago in fabrikati (varanti) itd. Tudi pri teh opravilih mora banka zelo previdna biti; lombardski kredit je po pravilu kratkodoben (na 3, najdalje na 6 mesecev). Lombardska posojila v obče nimajo bančnih prednostij meničnih posojil, podpirajo tudi često škodljivi konzumtivni kredit.

3.) Aktivna kontokorentna opravila so posojila v tekočem računu n. pr. na podlagi hipotečnih jamčevin (kavcij), sola-menic i. dr.; tako kreditiran kapital je najmanj ugodno naložen; zato je po tu obrestna mera najvišja.

4.) Hipotečna opravila so posojila na nepremične zastave, odgovarjajoča pasivnim opravilom izdajanja dolgodobnih dolžnih

zapisov. Kredit je namenjen zlasti poljedelstvu, hišnemu posestvu itd.; ta kredit ni samo dolgodóben (na več let) in neodpoveden, ampak posojeni kapital se izplačuje takorekoč v kapljicah, v malih letnih deležih, t. zv. anuitetah.

5.) Končno imenujemo še posle emisijske in t. zv. *Crédit mobilier* (obrotna banka). Banka sama ustanovlja podjetja akcijska, sprejema izvajanje javnih (državnih, deželnih in občinskih) posojil, raznih borznih trgovin v blagū in efektih. Ta poslednja opravila pa prav za prav niso solidni banki kot taki lastna, temveč jih je zbok njih riskantnega in špekulacijskega značaja (report in deport na borzil) prištevati, kakor smo že rekli, k borznim opravilom. V Avstriji pa sicer že več let cvete tak *crédit mobilier*; po vzoru pariškega *crédit mobilier*-a bratov Pereire osnoval je l. 1855 minister Bruck avstrijski kreditni zavod za promet in obrt (*Österr. Creditanstalt für Handel und Gewerbe*), ki sedaj razpolaga z delniškim kapitalom 50,000.000 gld.; to je eden najmogočnejših denarnih zavodov celega sveta, katerega akcije se tržijo na vseh borzah in so priljubljen predmet špekulacije uprav radi njih riskantnega značaja; sicer se pa njene akcije doslej dobro držijo (dividenda za l. 1899 znašala je $11\frac{1}{4}\%$, bilanca z 31. decembra 1899 izkazuje 229,842.069¹¹ gld. (ena stran bilance), promet samo v komisijiski trgovini je znašal 1899.l. 1.240,401.000 gld, in največji kapitalisti (n. pr. Rothschildova skupina) so ž njo v trgovinski zvezi, eventualno sedijo v upravnem svētu (A. Krupp, F. Ringhoffer i. dr.). —

Več o obrtnih bankah govoriti spada pa, kakor rečeno, v poglavje o borzi, dočim tu govorimo o bančnih opravilih, ki se od borznih uprav v tem razločujejo, da so solidna, trdna, gotova, ne pa v prvi vrsti pridobitna; borza išče kar največjega profita, banka kar največje gotovosti v operacijah, —

Po teh izvajanjih o bančnih opravilih je razumevno, zakaj si banke pridevajo različna imena, različne firme: vzrok temu je, da se ena banka peča bolj s temi, druga bolj z onimi opravili. Sicer nas pa firme bank ne smejo motiti; v bistvu so si zelo podobni, kakor rečeno, ti kreditni zavodi, ki vsi izvršujejo razen izdavanja bankovcev vsa bančna opravila povprek, naj se že nazivajo kakor koli; običajne firme so: »depozitna«, es-komptna«, »diskontna«, »hipotečna«, in »obrotna . . . banka«

(»družba« itd.), »kreditni zavod« itd.; tudi razne »hranilnice« in »posojilnice« so kreditni inštituti, torej banke, četudi posebne vrste.¹⁾

Kakor rečeno, so kreditni zavodi v količkah naprednejšem gospodarstvu potrebni. Videli smo, da je menica temeljni vrednostni papir; menica je med trgujočimi vsled strogega eksekucijskega reda in vsled kratkega rokù (najdaljši 6 mesecev) priljubljeno plačilo. Za širje občinstvo pa ne gledé na to, da ne more presojati zanesljivosti izdaviteljev menic, menice niso, ker se glasijo na večje svote in se ne dajo deliti na manjše kvote; poslednji namen izpolnuje dobro bankovec, ki ga banka na podlagi sprejetih menic izdaje; bankovec je torej vrednostni papir višje vrste, namenjen za širše mase in je pokrit z menicami. Prvotno bančno opravilo je eskompt menic, potem pride emisija bankovcev, in še višje stoji depozit, s katerim je klient banke njen upnik in ne, kakor pri eskomptu, dolžnik. Najpopolnejša bančna opravila pa so ona s čeki v giro- in kliring-prometu.

Narod, ki hoče z uspehom tekmovati v gospodarskem boju, mora imeti zrele oblike gospodarskega življenja, popolne kreditne zavode. Vendar pa bi se motil, kdor bi mislil, da bi se s tem narod gospodarsko prerodil, ako bi zakoni dekretirali dovršene forme, za katere narodno gospodarstvo ni zrelo; to bi bilo slično naivna misel, kakor je mišljenje, da bi se gmotni blagostan povišal, če bi se izdalo mnogo bankovcev. Vsi kreditni papirji imajo le zmisel, — drugače sploh trajno niso mogoči — ako slonijo na zdravi produkciji in na živem prometu. Bogato realno premoženje, ki teče v urni cirkulaciji, je edini temelj dovršenih kreditnih oblik, in zdravi kredit more le tam prosperirati, kjer je gospodarsko življenje razvito. Gospodarska reforma se mora začeti od zdolaj navzgor; celi narod se mora gospodarsko in etično spopolniti (posebno s pomočjo kmetijskih, meščanskih, obrtnih, trgovskih itd. šol), le potem se razcvete pravi kredit, le potem se morejo polniti gospodarski rezervoari — banke, da se iz njih v blagoslov naroda zopet raztekajo v raznolike organe gospodarske.

¹⁾ Tudi zavarovalnice zovejo se banke.

O presodnosti normalnega človeka.

Piše dr. I. Robida, ordinarij dež. blaznice na Studencu.

IV.¹⁾

Iz tvarine, razpravljane v zadnjem sestavku, je razvidno, kako močno zavisi naše zaznatje od naše zavesti za časa prejemanja vtisov; kako mogočno uplivajo razni faktorji na reprodukcijo doživljajev, in kako težkoče rasto v tem večji meri, čim bolj stopa subjektivni element na površje, n. pr. pri izrekanju kakega sklepa, kake sodbe, kakega mnenja.

Sodniku je glavna naloga ustvariti si sodbo iz dognanih dejstev. Največkrat je navezan v tem na izjave prič, da izve dogodljaje, kakor so se vršili v istini, v resnici. A tudi najvestnejše priče izjava ima poseben kolorit, ker je osebno započeta. Povsodi je nehoteno varanje možno, na to eventualnost mora biti vsak preiskovalec vedno pripravljen.

V obče ločimo modroslovno: 1. absolutno resnico. Ta za nas samo teoretično obstoja, ker izvzemši one resnice, katere si nismo pridobili s svojimi čuti, za nas nobene resnice ni. 2. objektivno resnico: t. j. resnico, katero smo si po skrbnem opazovanju od strani zanesljivih svedokov in po kritiki njihovih vjemajočih se izrekov pridobili, in 3. subjektivno resnico, t. j. osebno prepričanje, katero ima kak človek o kakem doživljaju, dogodku itd.

Sodnik mora skušati izločiti za svojo sodbo osebne dodatke subjektivne resnice, in iz vrste osebnih prepričanj dognati objektivno resnico. Fundament tega objektiviziranja je seveda subjektivna resnica, in s to se hočemo v naslednjem nadalje baviti.

Za prakso najvažnejše vprašanje bo dognati, kedaj izpoveduje kaka priča »svojo« resnico, in kedaj vedoma govori neresnico, ali z drugo besedo: v koliko je človeka smatrati presodnega in odgovornega za svojo izpoved, kedar se navidezno ne vjema z izjavami ostalih prič.

Jasno je, da se ne more nobene priče odgovorne delati radi slabega opazovanja, ali da se širše izrazim, radi zavesti, v kateri

¹⁾ Glej »Slov. Pravnik« 1902 str. 102.

je živila v kakem gotovem času. Prav tako se ji ne more šteti v zlo normalne produkcije abnormalne zavestnosti za časa dogodljaja; a tudi ne nenormalne reprodukcije svoječasno normalnega duševnega življenja.

To vse a priori izključuje vsako odgovornost. Teoretično menda tudi nikdo temu ne bo ugovarjal, v praksi seveda ima ta postulat mogočne težkoče, in je, kar rad priznavam, mnogokrat naravnost neizvedljiv.

Opozoriti pa je treba na to, da se mi vsi pri reprodukciji najnavadnejših dogodljajev redno motimo, in sicer proporcionalno nejasnosti naše zavesti za časa doživljaja. Drugi glavni vzrok spominskim zmotam tiči v iskanji po asociacijah, s katerimi se trudimo posamezne momente dogodka vezati drugega z drugim v spominsko celoto. To izbiranje je skoro edina pot, po kateri je reprodukcija mogoča; a priznati je treba, da je to izbiranje ob enem tudi vir premnogim spominskim zmotam in prevaram.

Jurist je nagnjen videti v dveh nejednako se glasečih izpovedih jedne ter iste osebe dokaz laži, vzlasti, če se izpoved ne vjema z izpovedmi drugih prič. Laž seveda že prejudicira slab namen, in tega prejudica varovati imel bi se pred vsem vsak preiskovalec. Znano je, kako vpliva na jasno razmotrovanje kake stvari vsak prejudic, in kako utegne skaliti še tako vestno raziskavanje konečni rezultat, če je vodi kaka premočno barvana smerna misel (Zielvorstellung).

Iz nejednakih izpovedij jedne ali več oseb se ne da prav nič drugega sklepati, kakor neresnico samo na sebi. Ta je lahko seveda vedoma izgovorjena, torej laž — ali pa, če se da ta slučaj izključiti, — je potem samo dokaz zmote. Ker je laž kot laž v pretežni večini slučajev jako težko dokazati, zgodi naj se to samo po izključenji vsake mogoče »zmote« od strani priče.

Velikokrat se pripeti, da stoji v svojih trditvah priča proti priči, in tedaj gre za to, komu naj se verjame. Če ni iz stvari same na sebi mogoče verjetnosti posneti, tedaj stopi subjektivno prepričanje sodnika v ospredje, in tedaj odloči to, kar se mu od izpovedij »zdi verjetnejše in resničnejše«.

V tem »zdetji« pa nastopa sodnik kakor psiholog. Čim boljši psiholog je, čim več izkušenj ima iz življenja, čim bolj

pozna ljudi, čim bolj razume mimiko itd., tem jasnejše bo rešil nejasni problem. Na kratko povedano: v takih slučajih je psihološki način raziskavanja jedino mogoča pot do povoljnega rezultata.

In tu sem dospel do točke, radi katere je bil prav za prav napisan ondandnji sestavek o zavestnosti in spominu.

Ako opazuje sodnik pričo, kako govori, kako pripoveduje, kako se kreta, kaka je v svojih reakcijah itd., ne bo mu težko določiti, kaj je značilno za njeno percepcijsko in asocijativno, in kaj za njeno reproduktivno duševno življenje. Lahko z malimi poskuski, z neznatnimi zastavicami dožene, ali priča sploh dobro opazuje, ali je nepazna, odvažljiva, ali rada pretirava, prideva in okraša, se odstranjuje od svojega predmeta in meša bistveno in nebistveno med seboj. V kratkem si tudi lahko sodbo ustvari, kako sklepa in kako sodi, nadalje kak je njen spomin, oziroma kaka zapomnivost, kaka trdnost in trpežnost njegova. »Per analogiam« sklepal bo potem dosti lažje, ali je n. pr. res mogoče, da bi človek, ki je sicer jako pazljiv, stvaren in v obče dobrega spomina, v razpravi nakrat ne vedel »spominjati se na to ali ono«. Nasprotno pa se ne bo čuditi, če bi torpiden človek, nešolan in neuk, z malo množico idej, brez živahnosti in interesa, trdil, da tega ali onega ni videl ali slišal. Vnet lovec znal bo natančno povedati, kje in kedaj je zajca ali jerebico spodil, tudi spomin mu za te epizode ostane delj časa trden, nego za osebe, katere je morda isti dan srečal na svojih potih. Stara ženica, ki klepetavo pripoveduje najneznatnejši dogodek z vsemi njegovimi nevažnimi postranostmi in pritiklinami, bo malo zanesljiva priča; poznalo se ji bo, da je njena idejativna izbira nezadostna, da je njen spomin fantastičen.

Kjer pride pri izpovedi kake priče njeno mnenje v poštev, naj se skuša vedno samo dognati fakt. Tudi najvestnejša sodba je vedno subjektivna; o vzrokih in nastanku njenih napak smo že preje govorili. Pripomneno bodi še, da je vsaka sodba skaljena vrhu tega še z naglasom simpatije in antipatije, katerega se pogostem niti ne zavedamo. Saj vemo, kako se naše sodbe v navadnem življenji spreminjajo o istih dejanjih, izvršenih od raznih oseb, kako iste lastnosti pod enakimi pogoji prištevamo jednemu v zlo, katere drugemu saj opravičujemo, pod pritiskom osebne naše relacije.

Opozorim naj še na sugestijo, kateri so mnoge priče pristopne. Ta je ali avtosugestija vsled preišljevanja o slučaju samem, pod uplivom tenkovestnosti ali drugih momentov, ali pa je verbalna, povzročena po milieju, po razgovorih, pogostem pa tudi avtoritativna. Vzlasti otroci in ženske so ji pristopne. Na mnoge otroke napravi samo izrek očeta, učitelja, ali kake druge veljavne osebe tako močen utis, da izgine ob njem prvotna spominska slika. Pa tudi pogosto izpraševanje, vzlasti če je sugestivno zastavljeno, od strani sodnika ne upliva na občutljive ljudi drugače. Saj so znani slučajji, ko je ravno sodna preiskava stoprv sugerirala pričam vsakojake izpovedi.

V takih odnošajih bo treba na drugem polji dognati, ali je priča sploh tujim vplivom lahko pristopna ali ne, kar navadno ni posebno težko razjasniti.

Še nekaj bi bilo pripomniti, kar se tiče analize neresnice same na sebi. Neresnična je kaka izpoved lahko v objektu svojem, ali pa postane neresnična vsled nepravlega slikanja postranostij, kakor razmer, odnošajev, oseb itd. Pri olikancih in ljudeh, ki so vajeni opazovati in dobro izbirajo pri vsprejetih vtisih, je neresnica quoad objectum — če ni morda spominske zevi — laži jako suspektna; ravno narobe bo pri preprostih ljudeh. Sicer je pa tudi v takih slučajjih težko pogoditi, kaj je smatrala dotična oseba za glavni, spomina vredni vtis. N. pr. A me naprosi, naj mu posodim gotovo knjigo. Na to mu odvrnem, da sem jo posodil X-u, kar se pa pozneje izkaže kot neresnica; v tem slučaju spravi sem kot glavno sliko »posojilo« v spomin, a sem pozabil predikativno postranost: »komu sem jo posodil«. — V drugem slučaju razmišljal bi n. pr., da sem Y-u nekaj posodil. A asocijacija med posojilom in knjigo mi ne pride na um, kakor mi v prvem slučaju ni bilo mogoče zvezati posojilo knjige z gotovo osebo; torej je izvestno moč vtiskov in njihovo vrejanje bilo drugačno v obeh slučajih. V zadnjem smatral sem »posojilo knjige Y-u« za glavno stvar.

O ljudeh, ki mešajo resnico in izmišljotine tako med seboj, da je sami več ločiti ne mogó, sem govoril že v zadnjem sestavku. Imenujemo jih navadno »lažnivce iz navade«. Kriminelnost je to, da so sleparji in tatovi jedini v istini spretni lažniki, ki lažejo ex tempore in iz »individualnosti«, dočim so

drugi zločinci navadno nerodni in neokretni v svojih lažeh. Brezdvomno je mnogo teh ljudij duševno abnormalnih (ne bolnih!) in njihove laži se bližajo po svojem značaju tako imenovani patološki laži. — Da je laž pri divjih narodih ne samo v navadi, ampak da je naravnost značilna zanje, kakor sploh za duševno nizko stoječe ljudi, ima iz večine iste vzroke, kakor otroška laž. Ne samo njih življenje in njih odnošaji in ne samo pomanjkanje etičnih motivov, ampak njih nebrzdana fantazija, njih otroška duša dela jih nezanesljive v njih izrekih in pripovedovanji.

Če tudi nosi izvestno velika večina neresničnih izpovedij pred sodiščem prav gotovo pečat zlohotnosti na sebi, najde se gotovo dovolj slučajev, ki saj v polnem pomenu besede ne zasluzijo tega imena. Pozornost obudi pa naj vsak slučaj, kjer ni jasen motiv krivične izpovedi, kjer se ne more dognati, komu naj prav za prav hasne izrečena laž.

Razprava o justičnem proračunu v državnem zboru.

Ni čuda, da je bila debata o letošnjem proračunu pravosodnega ministerstva jako obširna in mnogostranska; saj je preteklih 5 let sploh ni bilo, ter povedati je bilo mnogo o uspehih in hibah novih zakonov — vzlasti civilnopravnega in eksekucijskega reda — a pritoževati se je tudi bilo radi ukrepov sodne uprave v jezikovnih in drugih obzirih. Izvajanja poslancev bila so tem zanimivejša, ker je iz njih videti tudi nazore različnih strank in stanov, katerim govorniki pripadajo, in pa ker so razkrila mnoga dejstva, katerih celó vlada konečno ne more prezreti.

Tudi jugoslovanski poslanci so deloma možato zastopali nekatere naših zahtev in osvetlili povzročevane nam krivice. Iz govorov sploh — in to ima tudi svoj pomen — ni odsevalo toliko teoretične znanosti, kolikor resnične izkušnje, oprte na dokazane dogodke; posamni govori naj bi se pač čitali po vsem

obsegu, ne pa samo njih posnetki iz raznih dnevnikov; dobro bi bilo če bi se uradoma poslalo vsakemu sodišču po en odtis tozadevnih stenografičnih zapisnikov, kajti instruktivni so bolj, nego marsikatera ministerska naredba.

Umestno je, da jedro znamenitejših misli in predlogov iz letošnje justične debate ob kratkem ponovimo, ter jih ponekod opremimo z opomnjami, vzlasti kolikor se posebno dotikajo naših ožjih interesov.

Predlogi in pritožbe poslancev se iz naravnih razlogov dajo težko vrediti po kakoršnem sistemu koli, tako ne, kakor se tudi življenje, iz katerega so vzeti, vrediti ne da. Vendar se jih v obče, kakor v proračunskem poročilu, lahko loči v tri oddelke, namreč legislativne, upravne in izmed le-teh posebej v jezikovne. Teh predelov se je držal v obče tudi vladni zastopnik sekcijiški šef Klein, ker, kakor znano, justičnega ministra zaradi bolezni ni bilo k dotičnim sejam.

I. Legislativa.

Mnogo so se omenjali novi civilnopravdni in eksekucijski red z vsemi zakoni in naredbami, ki so z njima v zvezi, ter zakon o ponareji živil; vendar se se njih določila z malimi izjemami samo hvalila, ter grajala se je le napačna praksa, ki je nastala vsled mnogih ministerskih navodil in po pre nagljevosti nekaterih sodnikov. Te graje z dotičnimi predlogi pa spadajo v justično upravo in bode jih osvetliti na drugem mestu.

Odločneje pa se je zahtevalo, naj se odpravijo stari, zares zastareli zakoni. Izmed teh sta v prvi vrsti civilni in vojaški kazenski zakon, oziroma vojaški kazenskopravdni postopnik. Civilni kazenski zakon iz l. 1852, zaprav 1803. se je imenoval trhlo telo, katerega se ne smeš dotikati, da ne razpade. Po pravici se je povdarjalo, da naše materijalno kazensko pravo ne soglaša s formalnim pravom, ter da je v popolnem razdvoju s sedanjimi kulturnimi, bodisi obrtnimi ali prometnimi razmerami; sodnik je sedaj primoran, da postavlja žive pravne nazore nad mrtvo črko zakona. Kjer se drži črke, so tudi kazni grozovite, to pa osobito, kadar jih vsled vzklicev določajo višja deželna sodišča. Zato se je sprejela resolucija, kakeršno je proračunski odsek predlagal, naj se takoj prično priprave za reformo materijalnega in for-

malnega kazenskega prava. V posameznem se je sprejel predlog istega odseka, naj se v načrt novega zakona sprejme kazen državnega pripora (Staatsgefängnis) za zločine, ki niso nastali iz grdih, zaničljivih nagibov.

Smrtne kazni ni v poslanski zbornici zagovarjal nihče, pač pa se je označila za največjo grdobijo moderne kulturne države (češki poslanec Choc), ter odkazal se je budgetnemu odseku predlog, naj vlada v načrt novega kazenskega zakona ne sprejme smrtne kazni. V gospodski zbornici je dvorni svetnik prof. dr. Lammasch pač izrekel, naj radi anarhističnih zločinov sedanje dobe smrtna kazen ostane, toda zapreti naj se le za posebne slučaje, v katerih bi jo bilo res izvršiti, kajti sedaj jej v resnici zapade le 7 do 8% dotičnih obsojencev.

Jako nujno se je nasvetovalo (dr. Baernreither), naj se leta kaznovalne doraslosti znižajo od 14 let na 16 ali celo 18 let ali naj se po francoskem uzoru v gotovih okoliščinah ne izvrši prva sodba (Čeh dr. Herold). Vsekako pa bi bilo predružačiti norme o izvršitvi prostostne kazni, ker sedanja izvršitev je za prej neoporečene obsojence pogubna, za vse pa nezdrava.

Nekaj poslancev se je izreklo zoper porotne sodbe. posebno pri zločinih zoper varnost časti; misel, da se porota sploh odpravi, je tudi zastopal, pa ne vseskozi srečno, slovenski poslanec I. Vencajz. Dobro sta zavzemala nasprotno stališče dr. Ofner, rekoč, da so porotniki še vedno najmanj odvisni sodniki in da bode strankarska strast vedno manj vplivala nanje, ter specijalni poročevalec E. pl. Abrahamowicz, ki je naglašal, da je porota izmed največjih slobodnih pridobitev konstitucionalne dobe, ki bi se pač dala še popolniti glede izbere in varstva porotnikov, o katere odpravi pa naj bi se ne govorilo. Prof. Lammasch je v gospodski zbornici samo omenjal, da bi kazalo sodbo o razžalitvah s tiskom prepustiti rednim sodnikom.¹⁾

L a m m a s c h, znani učitelj kaz. prava na dunajski pravoslovni fakulteti in tudi redaktor novemu načrtu kazenskega zakonika, je v istem govoru navel še več principijalnih misli, katere

¹⁾ Ta princip zastopa med drugim novi načrt tiskovnega zakona, ki ga je minist. predsednik predložil poslanski zbornici že po debati o justičnem proračunu. —

naj se uveljavijo v novem kaz. zakonu in v reformi vojaškega kazenskega postopanja. Zahteval je, naj se v le-tem uveljavi ustnost, neposrednost in javnost, ter da se k razpravam pripuste branitelji iz zagovorniškega stanu, čeprav morda le z nekako omejitvijo. Kazen na slobodi naj bode v prihodnje taka, da obsojenca vsaj moralno ne poslabša; med sedanjimi kaznjenci jih je 53⁰/₀ taci, ki so bili obsojeni že v drugo. Glavni razlog temu je, da pride prej neoporečeni kazjenec v družbo, navadno slabšo, kakor je sam. Potrebno je torej, da se splošno uvede samotni zapor in sicer posebno krajše kazni v nekih centralnih kaznilnicah. Pri mladih zločincih naj bi kazen nadomeščala prisilna vzgoja. Tudi naj bi tisti, ki so obsojeni zaradi političnih deliktov, ne bili v istih jetnišnicah, kakor navadni jetniki. Denarne kazni naj bi se prilagodile plačilni možnosti obsojenca, ter naj bi se smele odplačevati v obrokih. Lammasch misli, da je sedanja doba za reformo kaz. zakona primernejša kakor je bila o Schönbornovem času, ker je tudi kazenska znanost prišla v pozitivno in realistično smer, pač pa bode o zakonu težko posvetovati se v zbornicah samih, temuč bi v to trebalo posvetovalnega zakona, kakršen je bil glede civilno-pravdnega reda.

Seveda se je v poslanski zbornici zahtevalo, naj se odpravi cesarska naredba z dne 20. aprila 1854 l., naj se preurede tiskovni zakon, konkurzni red, dalje zapuščinski patent in akcijski zakon, ter naj se nas obvaruje takih zakonov, kakršni so se sklenili v novejšem času, da mešajo justico z upravo. —

Vladni zastopnik, sekcijski šef Klein je v tem oziru prosil glede nekaterih grajanih nedostatkov pri novih zakonih potrpljenja, da se utrdi praksa, ter je obljubil, da se skoro predlože novi načrti nekaterih, za našo dobo zastarelih zakonov.

Razun že omenjenih resolucij, da je hitro predložiti novi kaz. zakon, konkurzni red in akcijski zakon, je zanimiva tudi resolucija dr. Tschana, odkazana proračunskemu odseku: vlada naj predloži načrt ženitnega prava, v katerem naj ženitev velja za civilni čin, ki je neodvisen od cerkvenih predpisov. —

II. Uprava.

Najvažnejše očitane v tem oziru se tiče sedanje odvisnosti naših sodnikov; govorili so o tem zastopniki različnih strank. Reklo se je, da ministrstvo in njega organi z različnimi ukazi in odredbami vplivajo na sodnike tako, da jim je odvzeta slobodna razsoja. V tem oziru se ni posebno hvalno omenjalo sodnih nadzornikov, katerim se je kar očitalo, da jim prav za prav ni nalog, paziti na pregreške pri izvrševanju novih zakonov, temuč propagirati slepo pokorščino vladi in le-tej ovajati tudi politično neljube sodnike.¹⁾ Značilno je, da je to napravo hvalilo le par nemških poslancev, da so jo pa napadali s težkimi dejanskimi očitaji najbolj slovanski poslanci. Ogromna večina govornikov je bila mnjenja, da naj se sodni nadzorniki kar odpravijo in naj se v proračun zanje postavljenih 70.000 K porabi v potrebnejše naprave naše justice. Sekcijski načelnik Klein, ki se ni spuščal v omenjene očitke, je samo povdarjal, da ministrstvo nima namena sodnikov nadzorovati v tem oziru in da jih nikakor neče ovirati v slobodni sodbi in neodvisnosti.

Poleg navedenega neposrednjega vplivanja na sodnikovo neodvisnost, se je povdarjalo tudi posrednje vplivanje vsled nedostatne plače in slabega napredovanja v posamnih činih ter vsled okolnosti, da velja še tajna kvalifikacija in pa da ni nikakršne službene pragmatike. V prvem obziru so se omenjala slaba adjuta avskultantov, ki se vzlic sklenjenemu zakonu in sprejetemu davku na vozne listke gotovo ne spremene bistveno. Nadalje se je opozarjalo na neugodno napredovanje konceptnih uradnikov finančne prokurate in posebno sodnih tajnikov, zlasti v praškem in graškem okrožju, o katerem je naš list, seve brez uspeha, že mnogo razpravljal. Nasvetovalo se je, da bodi konec sodnikove službene dobe s 70. letom, kakor pri profesorjih, in da naj se uredi za sodnike slično kakor za profesorje; to velja tudi po Nemčiji, kjer je gmotno stanje sodnikov jako ugodno.

Čehi so ministru očitali, da ne namešča čeških sodnikov po vrsti, katero so bili dosegli, ako prosijo za višje mesto v

¹⁾ Znano nam je, da poročil teh nadzornikov niti predsedniki deželnih sodišč ne dobe v pregled.

nemških krajih, ampak da se v takih slučajih čaka po več mesecev na nemškega kandidata, dokler doseže potrebno kvalifikacijo. Pri nas velja tako protežiranje Nemcev tudi za slovenske kraje, kar je točno dokazal poslanec Ploj.

Več poslancev je trdilo, da se v raznih sodnih sklepih vidijo včasih pogubni sodnikovi narodni nazori; jeden sam pa je povdarjal, da pri slovenskih sodnikih vpliva liberalno naziranje tako odločilno, da stranki nasprotnega prepričanja ni pričakovati pravične sodbe, ter je zapretil, da bode njegova stranka zasledovala in prijavljala vsa početja takih sodnikov. Slovenski poslanec Vencajz ni za to enunciacijo v zbornici žel nikake pohvale in vsi slovenski sodniki nekdanjemu kolegi na tem lahko izrekajo pomilovanje.

V navedenih smereh je državni zbor sprejel več resolucij. Zboljša naj se stanje konceptnih in pisarniških justičnih uradnikov; pomnoži naj se število sodnikov VII. in VI. činovnega reda; glede sodnih tajnikov se je vlada pozvala, naj v proračunu za l. 1903 odredi, da pridejo vsi tajniki, ki imajo 23 let službe, v VII. red.

V poslanski zbornici se je mnogo tožilo o neugodnem gmotnem stanju advokatov in notarjev in povdarjalo se je še posebno rezko občevanje sodnikov z advokati, katero ne izhaja toliko iz novih zakonskih principov, temuč največ iz stališča, katero zavzema justično ministrstvo v mnogih svojih odredbah. Sekcijski šef Klein, ki je baje duša te struje, je v svojih izvajanjih skoro da popolno preklical svoje, prej res malo obzirno postopanje nasproti advokatom, prosil je nekako radi njih oproščenja in izrekel upanje, da bode ta stan podpiral sodništvo tudi v prihodnje v svojem delovanju, kakor je je doslej. Ta izjava je advokatom pač lepo zadoščenje, toda čakajmo dejstev! Zbornica je sprejela predlog proračunskega odbora, naj vlada najhitreje ukrene vse odredbe, ki se imajo pričeti vsled dogovorov pri konferenci justičnega ministra z delegati odvetnikov, daboljšajo njih vedno slabejši gmotni obstanek in stanovske razmere.

O notarjih sta se podpirali in proračunskemu odboru odkazali dve resoluciji poslanca Plantana; jedna pozivlja vlado, naj ukrene vse potrebno, da obvaruje ta stan preteče bede, druga istotako zahteva, naj se notarjem v zmislu obstoječih zakonov

odkaže primerno število zapuščinskih obravnav in drugih sodnih poslovanj, da se obvarujejo popolnega osiromašenja.

Značilno je za vladine tendence, da je, kakor čujemo, izmed vseh sprejetih predlogov in resolucij justično ministerstvo uradno prijavilo sodnemu uradništvu le dva: prvi, naj se vpliva, da bode postopanje v sporih in izvršilih brzo, ceno in gotovo, ter naj se tudi skrajša preiskovalni zapor in pospeši kazensko postopanje; drugi pa, da se odobruje zahtevanje sodne uprave, naj se sodišča bavijo več z zapuščinskimi in skrbniškimi stvarmi, ter posebno da se obravnave manj obsežnih zapuščin izgotavljajo pri sodišču. Ne vemo, kako se s temi, uradništvu priporočanimi predlogi ujemajo zahteve odvetnikov in beležnikov!

Zanimivo je, a nikakor ni veselo, kar se je v zbornici povedalo o naših ječah in njih upravi. V tem oziru je naša država jako zaostala za mnogo manjšimi omikanimi narodi, ter zadostuje naj dejstvo, da oboli 60 do 70 odstotkov vseh jetnikov in sicer večji del za jetiko. Zahtevalo se je torej, naj se zidajo nove kaznilnice in vsprejel se je predlog proračunskega odseka, naj se pri vsaki kaznilnici ustanovi oddelek za mlajše jetnike, v katere naj se pošiljajo mladi jetniki tudi sodnih kaznilnic. Ravnotako se je povdarjalo, da je zboljšati službeno in gmotno stanje jetniških paznikov in uradnikov. Sprožilo se je tudi vprašanje o nabavi sodnih tiskovin, katere deloma oskrbujejo dotična višja sodišča. Reklo se je, da bi se n. pr. v Bukovini dalo tiskati, kar se dobiva iz Lvova; mislimo, naj bi tudi naših sodišč ne silili, da podpirajo tiskarne ravno v Gradcu!

Izmed drugih resolucij so zaminive in važne one radi ustanovitve novih zbornih in okrajnih sodišč, največ v Bukovini, pa tudi po Istri in Dalmaciji. Slovenski poslanci naj bi v prihodnje to vprašanje točno razmotrovali, ker v vsakem oziru je višjega pomena, da se jedno veliko premešča s kraja v kraj. Prebivalstvo se množi, nova podjetja nastajajo, s tem pa se tudi množi število in kvaliteta sodnih poslovanj. Ne torej Radovljica ali Bled, temuč oba; tako pa bi bilo še v mnogih krajih po Slovenskem!

(Konec prih.)

Temeljna vprašanja slovanske pravne zgodovine.

Spisal docent dr. Karol Kadlec.¹⁾

Skoro sočasno je izšlo pred kratkim dvoje del, tikajočih se nekoliko temeljnih vprašanj najmlajše veje slavistike, slovanske pravne zgodovine. Obe se vzajemno lepo spopolnjujeta. Jedno je bilo objavljeno v ruskem enciklopedijskem slovarju Andrejevskega, Arsenjeva in Petruševskega pod zaglavjem Славянское право и его история (čez 12 gostih strani običajnega formata naučnih in enciklopedijskih slovarjev) in izhaja od prof. F. F. Zigela, oficijalnega reprezentanta slovanske pravne zgodovine. V drugem, izišlem pod imenom Historya porównawcza praw słowiańskich (64 strani, 5. zvezek publikacije Studya nad historyą prawa polskiego), oglašča se k besedi nova moč v krogu slovanske pravne zgodovine, profesor O. Balzer, davno že izkazani gojitelj zgodovine poljskega prava. Obe deli sta pozornosti vreden pojav slovanskih pravnih literatur ter pozivata na razmišljanje vprašanj, ki se v njih razmotrujejo. Poglavitno se to tiče razprave prof. Balzera, kateri ni zadovoljen z dosedanjim malim gibanjem v literaturi slovanske pravne zgodovine ter bi rad videl kmalu hiter obrat na boljše. V svoji knjižici pregleduje prof. Balzer sadove delavnosti dosedanjih delavcev na polju slovanske pravne zgodovine, in ker so ti sadovi do sedaj zelo skromni, izkuša dognati vzroke onega pojava. On meni, da tiči glavna krivda v uporabi neprimerne metode in v nekaki meglenosti smotra, ter prihaja s predlogi in mislimi, ki naj napravijo izboljšanje. Četudi v bistvu soglašamo z Balzerom, ne strinjamo se z njim v nekaterih podrobnostih, in pretresali bomo zato njegovo razpravo od kraja do konca. Poprej pa podamo kratek obseg Zigelovega spisa.

V svojem članku piše prof. Zigel najprvo o pojmu slovanskega prava, dalje o literaturi, potem o perijodizaciji, pri kateri se ozira deloma na pravoslavne Slovane (Bulgare, Srbe in Ruse),

¹⁾ Priobčeno v »Slovníku věd právních a státních«. Praga, 1901.

deloma na katoliške (Čehe, Poljake in Hrvate) in končuje s temeljnimi idejami in karakterističnimi znaki slovanskega prava.

Veda slovanskega prava je Zigelu veda, ki preiskuje principe socialnega življenja Slovanov kot jedne celote. Pečaje se s pravom vseh Slovanov kot celote, rabi Zigel dosledno naslov »slovansko pravo«, ne pa »slovanska prava«; s tem poimenovanjem Balzer, kakor bomo nižje videli, ne soglaša. Zgodovina slovanskega prava je le del občne pravne historije. Kakor pravna zgodovina drugih narodov, tako ima tudi pravna zgodovina slovanskih narodov dvojno nalogo: deloma, da se preiščejo po možnosti vzroki teh izprememb in določijo zakoni, po katerih so se ravnale rečene izpremembe. Jednoto slovanskega družabnega življenja nam dokazujejo predvsem pozitivni podatki (vnanji in notranji znaki Slovanov, dalje njih skupno svetovno naziranje, javljajoče se v skupnih nabožnih in pravnih predstavah). Če bi pa tudi omenjenih pozitivnih podatkov ne imeli, mogli bi po deduktivni poti izvajati jednoto slovanskega družabnega življenja. Slovanstvo je le betva Arijev, ki si je dolgo ohranila praarijsko življenje. Zato se staroslovansko pravno življenje v bistvu vjema z najstarejšim pravnim in političnim stanjem Grkov, Rimljanov, Keltov itd. Omenjena jednota je tekom časa čimda je bolj slabela (vsled vpliva tujih narodov), vkljub temu pa se ni docela izgubila. Saj so imele posamezne slovanske države na sebe vzajemni vpliv in poleg tega so pri Slovanih znatnejšim izpremembam podlegli le višji sloji družbe, dočim so množice prostega ljudstva ostale verne starodavnim svojim običajem.

Razpravlja je o literaturi slovanskega prava, začenja Zigel s Schlözerjem in poljskimi pisatelji, ki so iskali izvor slovanskega prava v tujini (posebno Naruszewicz, Czacki in J. W. Bandtkie), ide dalje k tistim, ki so oznanjali izvornost slovanskega prava (Majewski, Rakowiecki in dr.), se posebno mudi pri Maciejowskem, in na to prestopi k Lelewelu in bratom Hubovim. Po poljskem ustanku z l. 1830 je nastala med Poljaki velika reakcija v gojenju slovanske pravne zgodovine. Potem sta začela zavzemati se slovanskega prava v Pragi: Palacky (moral bi biti naveden tudi Šafařík) in pozneje Herm. Jireček; za njima so s časom nastopili historiki češkega prava. Od Rusov posvečujejo pozornost

slovanskemu pravu ne le nekateri pravniki, temveč tudi filologi. Od pravnih historikov hrvatskih sta navedena Bogišič in Rački.

Oddelek »metoda« ni naslovljen docela pripravno. Njegova vsebina bi spadala pravzaprav pod naslednji oddelek »periodizacija slovanskega prava«. Slovanska pravna zgodovina se po Zigelu razlagaj na ta način, da naj se do X. stol. opisuje skupno slovansko pravo, a od tod naprej naj se razjasnuje pravna zgodovina vsakega slovanskega naroda posebej, seveda na primerjalni način v ta namen, da bi se dognalo bistvo pravnih ustanov in mero tujih vplivov. Deseto stoletje je mejnik zato, ker so se v njem stvorile posamezne slovanske države, in se je začelo med Slovani utrjevati krščanstvo. Radi nedostatnih pismenih poročil o najstarejšem pravnem življenju Slovanov treba je iskati dopolnjujočih virov v filologiji, v arheoloških datih, v izvestjih o sočasnem življenju preprostega naroda, posebno o sodobnih pravnih običajih, tradicijah itd. Izvestja o poznejših dobah ali o življenju priprostega naroda so seveda le takrat zanesljiva, ako se da zaista misliti, da se poznejše pravno življenje narodovo ni izpremenilo pod vplivom kakih družabnih prevratov.

Zelo interesanten je tudi odstavek o perijodizaciji, t. j. razdelitvi slovanske pravne zgodovine na posamezne periode, obdobja.

Najzanimivejši je za nas poslednji oddelek Zigelove razprave: »Temeljne misli in karakteristični znaki slovanskega prava«. Začenši od pravnih temeljev praslovanskih, riše Zigel tesno izpremembe, ki so nastale pod vplivom cerkve in drugih činiteljev. Pri tem razlaga najprej temelje zasebnega prava in potem javnega. V svrhu karakteristike primerja slovansko pravo s pravom glavnih držav evropskih, nemške, francoske in angleške. Nemška je izdelala svoje pravo zlasti znanstvenim potom. Prevažni pojavi v nemški jurisprudenci so po Zigelu: recepcija rimskega prava v drugi polovici XV. stol., predelavanje pravnih principov potom sodne prakse, historijski studij prava, organsko in sistematično oziranje na pravo. Sistematični studij prava je metoda, lastna sedanji nemški pravni vedi. Zategadelj se lahko reče, da je nemško pravo pač dovršeno v teoriji, da pa se oddaljuje po nekod od potreb praktičnega življenja.

Francosko pravo se je razvijalo od prvega početka na pravu rimskem z njegovo mogočno logiko. Naravna šola v pravu in tradicija prve francoske revolucije je še bolj ojačila ljubezen do abstrakcij premim potom. Zategadelj opazujemo v sočasnem francoskem pravu teženje za logično sestavo pravnih norem, katere naj bi veljale za vse možne slučaje. Poleg tega je videti od dob revolucije veliko skrb le za napredek na zakonodavnem potu. Tako je kodifikacija prava, sestojčega iz nemnogih, toda najobčnejših pravnih načel, ideal francoskega naroda, in metoda pravnih studij je poglavitno le to, da se komentujejo različni kodeksi. Anglija vsled svojega položaja ni tako kakor Evropa podlegla čarobnemu vplivu rimskega prava in si je ustvarila pravo induktivnim potom, težeča za tem, da se pristojne norme za rešitev gotovih spornih stvari izvajajo iz vsestranske in globoke nje analize. Običajno pravo je glavna oblika, v kateri se pojavlja pravo z vsem svojim velikim obsegom samostalnejše, nego pravo na kontinentu in prejudikati so najvažnejši vir za poznanje angleškega prava. Zato je studij sodne prakse tista metoda, ki je lastna Angliji in Združenim državam Severne Amerike.

Primerjajoči slovansko pravo z navedenimi pravi, dospemo po Zigelu k naslednjim sklepom: 1.) od obeh oblik pojavljajočega se prava, običaja in zakona, prevladuje prva brez dvojbe v zgodovini slovanskega prava. V tem je slovansko pravo bližje angloameriškem, negoli francoskemu ali nemškemu. 2.) Pravna in politična slovanska literatura je bila prav do najnovejše dobe goli odsvit duševnega gibanja evropskega, zlasti zapadnega. Edinole v kraljestvu češkem se je razvila popolnoma samostojna pravna literatura, ki je znanstveno obdelovala češko in moravsko pravno prakso po znanstvenih metodah glosatorjev in komentatorjev. 3.) Slovansko pravo je pravo naroda poljedelskega. 4.) Pravna načela slovanskega prava so manj zavisna od rimskega in cerkvenega prava, nego načela prava francoskega ali nemškega, in so zato samostojnejša, poleg tega je tudi mnogo vplival zapad in vzhod. Pravna zgodovina zapadne Evrope razun Anglije in Skandinavije kaže skoraj popolno absorbovanje narodnih prav po pravu rimskem; vpliv rimskih idej opazuje se tudi v politični zgodovini zapadne Evrope. Nasproti temu so si

Slovani ustvarili svoje pravne določbe sami. Vpliv tujih idej je bil sicer velik, a vendar ni nikdar povzročil recepcije samih pravnih norem, kakor na zapadu. Ta razmerna samostojnost slovanskih pravnih in političnih načel zbližuje po Zigelu slovansko pravo s pravom angloameriškim, ne pa z zapadnim kontinentalnim pravom. 5.) Pravni element se v slovanstvu ni dodobra odločil od nabožnega, nramnega, gospodarskega in političnega. Ta pojav dokazuje bolj zgodnjo dobo razvoja, nego na zapadu.

Pomen slovanskega prava za pravno zgodovino vsakterega ljudstva je po Zigelu ta, da 1.) brez znanja slovanskega prava se ne da popolnem razjasniti pravnega razvoja v Arijih in določiti karakterističnih znakov arijskega prava nasproti pravu semitskemu, mongolskemu itd. 2.) Pomen mnogih zapadnoevropskih institucij se da razumeti le takrat, če se gleda na pokrajine Arijev, koder one institucije niso obstojale. 3.) Najboljše se da na pravu slovanskem proučiti tista doba pravnega razvoja, v kateri se pravo še ni popolnoma odločilo od ostalih sil, urejajočih delovanje človeka (od nabožnosti, nramnosti i. t. d.) in ki v nji še velja oblika pravnih običajev. 4.) Če se gleda na tvorbe pravopolitičnih idej, kakor na kemični proces spojitve dveh ali več prv in v gotovi sredi materialni (zemljepisni pogoji) in duševni, potem se kažejo slovanske družabne ideje bolj komplicirane, nego li so zapadnoevropske.

Morda ni daleč ona doba, v kateri se bodo zapadnoevropske družabne ideje razstavile na tri elemente: na nemški, na element klasiških narodov in na krščanski. Na slovanstvo niso toliko vplivali oni trije elementi, kolikor njih novi posledki, spojine. Ta posebnost slovanskega prava provzroča pri njegovem studiju velike težkoče. Treba je poznati ne le proste elemente, temveč tudi njih spojine. Zato pa je slovansko pravo tem zanimivejše.

Misli, katere je izrazil Zigel, so čisto prave, in mi nimamo, kar bi proti njim ugovarjali.

Prestopimo k razpravi Balzerovi. Skoro polovico svoje razprave je posvetil avtor pregledu izvršenega dela v stroki primerjajoče zgodovine slovanskega prava. Omenivši najprej spis Czackega: *O litewskich i polskich prawach*, prestopi k Rakowieckemu, avtorju dela: *Prawda Ruska*; to je nekako prvo delo

iz stroke primerjajoče historije slovanskih prav. Nato se mudi pri Maciejowskem, avtorju prve obširne slovanske pravne zgodovine. Dotaknivši se tudi pisatelj, ki so naglašali germanski izvor ruskega prava — tudi v poljskem pravu je izražena teorija normanska — prestopi k pravni zgodovini posameznih slovanskih narodov in nje gojiteljem. Ta zgodovina se vidi baje enostranska; ne skrbi se, da bi se primerjala s pravi ostalih slovanskih narodov. Z enega ekstrema padamo baje do drugega. V prvi polovici devetnajstega stoletja je nastala in se izvedla — prezgodaj — misel obširne primerjajoče zgodovine slovanskih prav, sedaj pa se zopet primerjajoča zgodovina popolnoma ignoruje. V dokaz je le nekaj malo imen pisateljev, ki se pečajo s tem predmetom. Balzer jih našteva. Pri takem stanju stvari je umevno, da se je dosedaj rešilo tako malo vprašanj s polja našega predmeta, in da »celi nebroj drugih, ki se niso dala objasniti, ali ki so se napačno v prejšnjih delih razrešila, čaka še znanstvenega razbistrila«. Umevno je tudi, da se pri taki neznamni pozornosti, ki se je doslej dajala slovanski pravni zgodovini, ni dalo popolnoma natanko in določno postaviti cilja, na katerega naj meri naša veda, in ravno tako se ni mogla izpopolniti in poglobiti nje metoda.

Učenjaki, ki se pečajo s pravom posameznih slovanskih narodov, in ki so jim v nekaterih vprašanjih znani nedostatki v njih delih, izpopolnjujejo jih z analogijami, črpanimi iz prav tujih narodov. Nekateri so segali po analogijah iz prava grškega in rimskega, drugi po analogijah iz enega ali drugega prava slovanskega, drugi po analogijah iz tujih prav itd. Ti poskusi dokazujejo potrebo primerjajoče vede pravne zgodovine slovanske. Ta veda ima dvojen *raison d'être*; deloma mora existovati sebi na ljubo, deloma bodi neizogiben pogoj, da se spiše dobra zgodovina prava vsakega posameznega slovanskega naroda. (Str. 33.) Ker je pa ta veda dosedaj le malo napredovala, »usiljuje se domneva, da je treba vzroke zastajanja morda iskati v vedi sami, kakor se je razvila, v nejasno postavljenem cilju, na katerega naj meri v gotovih napačnih straneh preiskujoče metode, katerã se uporablja, končno v nezaupanju učenega sveta samega glede nasledkov, do katerih je pri uporabi te krive metode mogla in morala priti«. (Str. 34.)

Balzeru ne ugaja pred vsem sam naslov »pravo slovansko«. Poročila tujih avtorjev, ki nam slikajo pravno stanje Slovanov, nam nikakor ne opisujejo družabnega prava vseh Slovanov, temveč posameznih slovanskih narodov. Moči je torej govoriti o primerjajoči historiji slovanskih prav. Vendar je pa nekdanj eksistovalo eno skupno pravo slovansko, četudi le primitivno in nerazvito, kakor je v praveku eksistoval en narod in en skupni jezik slovanski. Iz te dobe nimamo sicer pravnih virov, ali po primerjajoči metodi in metodi redukcijskega presojanja moremo priti do zmotra, da raziščemo pravo praslovansko. (Str. 39.)

Raziskavanje onih prvotnih praslovanskih načel, ki bi bila prosta vseh poznejših individualnih narodnih odsevov, kakršni se nam javljajo v virih, to je posebni in obenem glavni, poslednji smoter naše vede. (Str. 39.) Ako bi mogli misliti, da izvršimo reprodukcijo celega prvotnega organizma slovanskega prava, mogli bi trditi, da po zgodovini slovanskega prava že nastopa le zgodovina posamičnih prav slovanskih, ter da ni med njima mesta za kakršnosibodi posredujočo vedo, katera bi bila sama sebi namen, za primerjajočo zgodovino prav slovanskih. Kajti ta veda bi naj bila le sredstvo, prehodna forma raziskavanja, po kateri bi se naj dospelo k zgradbi prvotnega slovanskega prava. Ne varamo se pa, da bi se nam posrečilo priti k onemu idealnemu cilju. In zategadelj obdrži primerjajoča zgodovina slovanskih prav vedno legitimacijo v vedi. Naj se le skrbi, da se material primerno obdela in da se ga odda tjakaj, kamor spada: deloma v zgodovino slovanskega prava, deloma v zgodovino narodnih slovanskih prav.

Gotovo je, da je skupno slovansko pravo nekdanj eksistovalo. Zdi se pa, da vlada nezaupanje v lastne sile, da bi bilo enkrat mogoče preiskati načela tega prava. Od tod ona nevolja, lotiti se analize, katere institucije treba odvesti do praveka, in kakšne so mogle takrat v resnici biti te institucije. (Str. 41.) Dosedanji gojitelji niso baje do sedaj našli primerne poti, ki bi jih vodila k cilju. Vsi končujejo pri opisni metodi in ostajajo na pol pota, nepospevajoči k cilju. Sliko gotove pravne institucije pri Slovanih podajajo na ta način, da sestavljajo poročila, črpana iz vseh narodnih prav bodisi drug poleg drugega v eni celoti ali tako, da premotrujejo vsako pravo slovansko posebej, a na

posameznih mestih kažejo na vjemanja ali razlike. Popis sam ne zadostuje, treba baje analize. Gre za to, kakšno je bilo bistvo gotove institucije v prvotnih dobah, in to vprašanje se ne reši pri zgolj popisni metodi. Potom primerjajočega popisa se je prišlo do zanimivega zaključka, da je zadruga eksistovala že pri starih Slovanih, a mnoge podrobnosti so ostale vendar brez odgovora, kar bi se ne bilo zgodilo, ako bi se vprašanje pretresalo po analitiški metodi. Ni na pr. rešeno vprašanje, so li v prvotni slovanski zadrugi starešine pridobivali dostojanstva z volitvijo ali po starosti ali po bližini stopnje sorodnosti s prejšnim starešino itd.

Nato navaja Balzer nekoliko primerov, kako se more po analitiški metodi dospeti k važnim rezultatom v vprašanjih, ki so se zdela do sedaj nerazrešljiva. Ciszewski je baje rešil vprašanje, v čem tiči bistvo »pokore«. To ustanovilo je bilo po raziskavanju Ciszewskega fikcija, simbol maščevanja. Mi pravni historiki naj se baje sramujemo, da nismo do te resnice prišli sami. In podobno navaja Balzer še druge primere, pri katerih se je po analitiški metodi prišlo do važnih rezultatov. Nižje bomo si nekatere iz teh primerov razložili.

Drugo napako vidi Balzer tudi v tem, da pri študiju pravne zgodovine slovanske ne zajemamo zadostno vseh virov, pred vsem virov v teritorijalnem oziru. Zanimarjamo n. pr. polabske in pobaltiške Slovane, dalje pravni razvoj v avstrijskih deželah, ki so bile nekdanj posejane s slovanskim prebivalstvom, dalje pravo ogersko in rumunsko, ki izkazuje slovanske življe. Drugo skupino do sedaj nezadostno uporabljenih virov tvorijo pravni običaji, ki so se do dandanes obdržali med nižjimi sloji slovanskih narodov. Na prvem mestu so pravni običaji južnih Slovanov, potem Rusov. Kar se tiče Jugoslovanov, je treba uvesti neizčrpn vir, od Bogišića zbrani Zbornik sadašnjih pravnih običaja (ne pozabiti tudi na zbirko Ant. Radića: Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, ki ga izdaja Jugosl. Akad.). Kar se tiče Rusov, je virov že zelo mnogo. Zaznamovani so v delu Jakuškina Обычное право¹). Zelo malo je v tem oziru učinjenega na Češkem in Poljskem.

¹) Pr. članek: Studium obyčejového práva na Rusi. Národop. Sborník Českosl., zv. III., l. 1898, str. 38—49.

H koncu (str. 61.) si želi Balzer, »že by w naszym świecie naukowym powstało większe zajęcie dla porównawczych badań nad historią praw słowiańskich, že by ogarniano coraz większą ilość pytań z zakresu tego przedmiotu, že by pracowano nad udoskonaleniem jego metody badawczej«.

Da bi se to moglo zgoditi, bilo bi po Balzeru želeti, da bi se na univerzah, kjer bi to kazalo, ustanovile stolice za primerjajočo zgodovino slovanskih prav, podobno kot je na varšavski univerzi, kjer o našem predmetu že pol leta predava prof. Zigel. Zajedno z Balzerom želimo, da bi prišel kdaj čas, ko bi se tudi na tujih univerzah ustanovile stolice za primerjajočo zgodovino slovanskih prav. Da bi moglo do tega priti, moramo precej naprej pomakniti našo vedo in izvojevati ji važen pomen v sestavu ved. Poleg tega bi si želet prof. Balzer, da bi se ustanovil znanstveni časopis, ki bi bil posvečen primerjajoči zgodovini slovanskih prav in pravni zgodovini posameznih slovanskih narodov.

Zgodovina prava slovanskega je člen obširnejšega pojma, pravne historije arijskih narodov. (Str. 63.) Ta pravna historija mora se enkrat definitivno objaviti, neglede na uspehe našega dela. Bila bi napaka, da bi to delo izveli tujci — za nas brez nas. (Str. 64.)

(Konec prih.)

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Pravni razlog za takojšnjo odslovitev delavca iz službe (§ 1160 o. d. z.) mora nastati med službovanjem.

C. kr. okrajno sodišče v Brežicah je v pravni stvari tožitelja Frana D. proti mestni občini B. z rzsodbo od 24. decembra 1901, opr. št. C I. 87/1—4 spoznalo za pravo: Toženka je dolžna tožitelju plačati znesek 135 K in 5 K 50 h sodnih stroškov v 14 dneh proti izvršilu; tožbeni zahtevek glede zneska 35 K se zavrne.

Dejanski stan.

Obe sporni stranki se v svojih trditvah vjemata v tem, da je bil tožitelj z dekretom z dne 18. februarja 1901, št. 92 pro-

vizorno nameščen za 1 leto redarjem v mestu B. z mesečnim prejemkom 70 K poleg prostega stanovanja, da je službo nastopil dne 1. marca 1901 in da se ga je dne 15. decembra 1901 odpustilo iz službe ter se mu pri tem odplačalo 40 K.

Tožitelj pa trdi, da ima pravico do prejemkov za 3 mesečni odpovedni rok v znesku 210 K in za odtegneno stanovanje po 14 K na mesec, da mu torej gre skupaj 252 K, odnosno, ker je 40 K že prejel, še 212 K.

Toženka ugovarja, da je bil tožitelj radi deliktov iz dobička-željnosti sodno že prej kaznovan, da je to šele sedaj izvedela, da ga torej ne more več rabiti za redarja ter je bila upravičena, takoj ga odsloviti. Povračilo za izgubo stanovanja da mu ne pristoja, ker se mu je zagotovilo le za slučaj, da ostane samec on pa da se je oženil. Kakā odpoved se ni dogovorila ter je tudi tajnik mestne občine tožitelju ni priznal; sicer bi pa tajnik tudi ne bil v to upravičen. Predlaga torej zavrnitev tožbenega zahtevka.

Tožitelj priznava, da se z zastopstvom tožene občine rok za odpoved ni dogovoril, da mu je pa tak rok zagotovil tajnik s pripombo, da ima to isto veljavo, kakor če bi se bil dogovor sklenil z županom. Končno pripominja tožitelj, da je zaprosil, ko se je bil oženil, naj se mu stanovanje še nadalje pusti, da pa ni dobil nobene rešitve; sicer pa da opušča ta zahtevek ter restringuje svojo tožbo na poplačilo 170 K s pripadki.

Zavrnil se je tožiteljev predlog, naj se zasliši priča Teodor T. o dejstvu, da se je z le-tem dogovoril trimesečni rok za odpoved in da je ta izjavil, da ima pravico skleniti tak dogovor.

Razlogi.

Kakor je razvidno iz dejanskega stanu, je najela tožena mestna občina tožitelja za redarja z mesečnim prejemkom 70 K na poskušnjo za 1 leto. To pogodbo moreta pred potekom pogojene dobe pogodnika razveljaviti le iz pravnih razlogov (§ 1160 o. d. z.). Tožiteljica izvaja tak razlog iz dejstva, da je bil tožitelj že kaznovan in da ona ne more take osebe rabiti za redarja.

Ker v državljanskem pravu ni določeno, kateri razlogi da so pravni, zato se lahko slučajji, ki so navedeni v obrtnem

zakonu (§ 82), analogno uporabijo (§ 7 o. d. z.). Med temi pa ni razloga, ki se tu uveljavlja za razveljavljenje.

Ker torej tožiteljica ni bila po zakonu upravičena, razveljaviti služabno razmerje, med strankama se pa ni dogovorilo, da bi navedena okolnost upravičevala tožiteljico, razveljaviti služabno razmerje, zato je zavezana izpolniti svojo pogodbeno dolžnost, če tudi se od svoje strani odreka izpolnitvi nasprotne zaveze (§ 1155 o. d. z.). Tožena občina je toliko kriva, ker bi ji lahko bilo, staviti že pri sklepanju pogodbe neomadeževanost za pogoj.

Navajani dogovor trimesečnega roka za odpoved bi pomenjal le, da bi bilo strankama na voljo dano, pretrgati pogodbeno razmerje ob času, v katerem bi cela pogojena doba tudi z vštetim odpovednim rokom ne bila absorbirana; v konkretnem slučaju pa, ko bi se provizorno služabno razmerje bilo že dne 1. marca 1902 končalo tudi brez odpovedi, je odpoved, ki presega zgorenjo dobo, nezmiselna ter bi k večjemu imela le namen, da se odvrne tiho podaljšanje pogodbe.

Po navedenem pristojna tožitelju le plačilo za ostalo dobo pogodbe od 15. decembra 1901 do 1. marca 1902 v znesku 175 K, odštevši dobljenih 40 K, torej v ostanku 135 K. Tedaj je bilo le s tem zneskom ugoditi tožbenemu zahtevku, zavrnil pa višji zahtevk.

Tožitelju je bilo priznati tudi vse stroške, ker ugotavljanje zavrjenega zahtevka ni povzročilo nikakih posebnih stroškov (§ 43 odst. 8 c. pr. r.).

C. kr. okrožno prizivno sodišče v Celju je z razsodbo od 12. februvarja 1902 opr. št. Bc I 16/2—3 toženkinemu prizivu ugodilo, izpremenilo prvoinštančno rzsodbo ter spoznalo, da se restringovani tožbeni zahtevk zavrne.

Dejanski stan.

Ker je prvoinštančna rzsodba ugodila restringovanemu zahtevku, je tožena mestna občina vložila priziv ter za prizivni razlog uveljavljala nepravilno pravno presojo stvari. Nepravilna je pravna presoja, ker se določba §-a 82 obrt. r., ki jo je per analogiam uporabil prvi sodnik, ne da uporabiti v le-tem slučaju, in ker se prvi sodnik ni oziral na to, da je bil tožitelj že

kaznovan, niti na to, da je tožitelj s svojimi krivimi navedbami v kompetenčni prošnji zapeljal toženko v zmoto. Prizivu se prilaga prepis tožiteljeve kompetenčne prošnje in izpisek iz njegovega kazenskega protokola. Prizivni predlog hoče izpremenitev prvosodne razzodbe in zavrnitev tožbenega zahtevka.

Prizivno poročilo se ni vložilo, pač pa je tožitelj predložil službeno spričevalo, katero mu je izdala mestna občina B. o njegovem službovanju kot redar za dobo od 1. marca do 15. decembra 1901, ter povedal, da je na njegovo odstavljenje silil le občinski tajnik, ker je imel s soprogo občinskega tajnika pravdo radi žaljenja časti.

Razlogi.

Uveljavljani prizivni razlog nepravilne pravne presoje stvari je istinit.

Pogodba, sklenjena med tožiteljem in toženo mestno občino, je — to je prvi sodnik pravilno domneval — mezdna pogodba ter jo je presojati po določbah, ki veljajo za te slučaje.

Po § 1160 o. d. z. je moči delavce, ki so bili najeti za določeno dobo, odsloviti pred potekom dobe le iz pravnih razlogov. Katere razloge je smatrati za pravne, sicer ne pove državljanski zakonik in treba je torej presojo pravilnosti razlogov prepustiti sodnikovemu preudarku — načelo, katero izraža tudi trgovski zakonik v §-u 62. Tak praven razlog za predčasno odslovitev je pa v konkretnem slučaju to, da je bil tožitelj obsojen po vojaških kazenskih zakonih radi pregreška poneverjenja in radi hudodelstva kršene stražne dolžnosti, storjenega s tem, da je ponaredil službeno knjižico.

Redar spada namreč k oblastvenim, v §-u 68 k. z. imenovanim osebam, ki uživajo posebno varstvo zakona. Od take osebe se pa mora brezpogojno zahtevati onih lastnosti, ki so potrebne, da izvršuje svojo uradno službo, in v prvi vrsti, da je zanesljiva.

Na te lastnosti pa pri tožitelju v očigled njegovih zgoraj navedenih deliktov ni več misliti.

Ker je pa tožitelj, ko je prosil službe, zamolčal, da je bil že kaznovan, in je to občina, kar se ni oporekalo, izvedela šele

pozneje, ni bila le upravičena, tožitelja odsloviti iz službe marveč iz javnih ozirov celo v to zavezana.

Priziv je torej utemeljen in bilo mu je ugoditi.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 15. aprila 1902, št. 4040 ugodilo tožiteljevi reviziji proti rzsodbi c. kr. okrožnega sodišča ter obnovilo prvosodno rzsodbo.

Razlogi.

Po neoporekanem dejanskem stanu je bil tožitelj z dekretom z dne 18. februarja 1901 za eno leto provizorno nameščen za redarja in je nastopil službo dne 1. marca 1901. Dalje se je ugotovilo, da se odpoved ni dogovorila.

Zatorej je to mezdna pogodba za določeno dobo, za katero določa § 1160 o. d. z., da delavcev brez pravnega razloga ni moči odsloviti. Da bi se med tožiteljevim službovanjem kaj primerilo, kar bi moglo tvoriti pravni razlog za odslovitev, tožena stranka ne trdi; ona se marveč ozira na to, da se je šele po vsprejemu tožiteljevem zaznalo, da je bil kot orožnik radi poneverjenja in kršitve stražne dolžnosti kaznovan in degradiran. Da naj pa za občinske redarje veljajo iste zahteve, kakor za c. kr. redarstvo ali za redarstvo po mestih s svojimi statuti, to ne izhaja iz občinskega reda.

Tožena občina tudi ne trdi, da se je v razpisu zahtevalo neomadeževanosti, niti, da se je tožitelja pri vsprejemu vprašalo, ali je bil preje že kaj kaznovan.

V kompetenčni prošnji, katero je predložila občina, tožitelj v tem oziru ničesar ne omenja. Njegova navedba pa, da je služil za orožnika in postajevodjo je, resnična. Toliko lažje bi bilo občini uveriti se o tem, ako bi bila pred vsprejemom povprašala pri črnovojnem okrajnem poveljstvu. Da bi tožitelj sam moral vedeti, da je vsled svojih vojaških kaznovanj prišel ob sposobnost za redarja, je tem manj utemeljeno, ker je bil glasom navedene prošnje že redar v G. ter je to službo sam zapustil. Očividno ni pripisovala občina sama pri vsprejemu nikake važnosti prejšnjemu vojaškemu življenju, zlasti še ker je bilo nameščenje le provizorno in omejeno na eno leto. Ona je torej sama kriva in ne more dodatno uveljaviti tega dejstva, češ da je pravni razlog za odslovitev.

Ker se pa ne trdi, da bi ne bil tožitelj pripravljen še naprej službovati in ker ni pravnega razloga za odslovitev, bilo je obsoditi občino na plačilo mezde za pogojeno dobo službovanja.

Prizivna rzsodba izvira iz nepravilne pravne presoje in bilo jo je, ugodivši reviziji, oprti na § 503, št. 4 c. pr. r., izpremeniti ter obnoviti prvoinštančno rzsodbo. *Dr. I. D.*

b) O zavezi lastnika hipoteke, ki je neizbrisanu terjatev knjižnemu upniku plačal, predno je zahtevajoči upnik pridobil si na tej terjatvi zastavno pravico.

Na prošnjo z dne 14. novembra 1901 izdalo je prvo sodišče dne 16. novembra 1901 sklep, s katerim se je nedoletnemu Ivanu A. proti Roku B. v izterjanje že zapadlih 12 K alimentacije s stroški v znesku 40 K 52 h in v zavarovanje alimentacij, ki zapadejo za čas od 23. novembra 1901 do 23. novembra 1902, in sicer po 6 K na mesec, torej skupaj 72 K, dovolilo izvršilo z vknjižbo zastavne pravice na posestvu Ane C. pri terjatvi v znesku 200 K, zastavnopravno zavarovani za dolžnika Roka B. Obenem se je zaprosil preodkaz te terjatve v poteg. Najprej je bila lastnica hipoteke kot dolžnikova dolžnica pozvana, naj bi se v zmislu § 301 izvrš. reda izjavila v 14 dneh. Le-ta je dne 12. decembra 1901 predložila izvršilnemu sodišču izbrisno pobotnico z dne 21. avgusta 1901 v dokaz, da terjatev Roka B., ki je sicer še vknjižena, po pravu ne obstoja več. Nato je sodišče s sklepom od dne 12. decembra 1901 dovolilo preodkaz v poteg. O izjavi Ane C. je zastopnik tožiteljev dobil obvestilo dne 20. decembra 1901. S sklepom z dne 20. januarja 1902 bil je dovoljen preodkaz namesto plačila za 30 K, za stroške 40 K 52 h in za izvršilne stroške 12 K.

Za nedol. Ivana A. in njegovo nezakonsko mater Marijo A. vložila se je dne 30. januarja 1902 proti Ani C. tožba na plačilo 200 K. Prvo sodišče je ugodilo tožbeni zahtevi in sicer na podlagi §-a 469. o. d. z.

Prizivno sodišče je, ugodivši prizivu toženke, zavrnilo tožbeno zahtevo iz razlogov:

V tem slučaju ne velja § 469. o. d. z., ker so tožitelji dne 20. decembra 1901, ko jim je bil vročen sklep o preodkazu v

poteg, bili obenem tudi obveščeni o izjavi, katero je bila podala tretja dolžnica. Ker je terjatev bila preodkazana le v poteg, morajo si tožitelji pripustiti od strani tretje dolžnice vse ugovore, kateri so njej pristojali proti dolžniku tožiteljev, kajti zahtevajoči upnik zamore po § 308. izvrš. reda le kot pooblaščenec dolžnikov in le v njegovem imenu zahtevati plačilo zneska, označenega v preodkaznem sklepu, in po meri pravnega obstoja zasežene terjatve. Terjatev pa v le-tem slučaju po pravu ne obstoja, ker dolžnica je že dne 21. avgusta 1901 plačala dolg svojemu upniku. Tožitelji že 20. decembra 1901, ko so bili obveščeni o poplačilu terjatve, niso bili več pošteni glede na njen pravni obstoj in si torej niso mogli terjatev dati preodkazati namesto plačila.

Reviziji tožiteljev je c. kr. najvišje sodišče z odločbo od dne 11. junija 1902, št. 7271 ugodilo, rzsodbo prizivnega sodišča premenilo in rzsodbo prvega sodišča obnovilo iz razlogov:

Vsled določila § 469. o. d. z. mora toženka nasproti tožiteljem priznati, da je zastavno breme na njenem posestvu pravo-veljavno za terjatev, ki je na tem posestvu vknjižena v prid Roka B., kajti tožitelji so ob času, ko so iskali zastavne pravice za svoje zahteve na navedeni terjatvi, imeli zaupanje, da terjatev še obstoja po pravu. Ko so pa zastavno pravico že imeli, je brez pomena, da so v času, ko so zahtevali preodkaz terjatve Roka B. namesto plačila, že bili obveščeni, da terjatev je poplačana. S tem preodkazom so tožitelji zastavno pravico pravo-veljavno hoteli v denar spraviti, in je torej upravičena tožbena zahteva, mereča na to, da je toženka kakor lastnica posestva, obremenjenega z zastavno pravico, dolžna plačati.

c) Tožba zahtevajočega upnika proti zakonskemu možu na plačilo ženine juterne, ki se mu je v poteg preodkazala, ni utemeljena, ako mož vsled pravomočno izrečene ločitve zakona po krivdi žene toži na razveljavljenje ženitnih pogodb, četudi je upnik žene že pred tem zadobil knjižno nadzastavno pravico na juterni.

C. kr. okrajno sodišče v Slov. gradu je na tožbo dr. K. z rzsodbo z dne 24. aprila 1901 opr. št. Cl 32/1—6 za

pravo spoznalo: Toženec Pavl S. plačati mora tožniku terjatev, ženi Heleni S. pristojecho in tožniku v poteg preodkazano na juterni v znesku K 200 s 5% obrestmi od dneva tožbe ter pravnih stroškov K 34.42 v 14 dneh pod izvršilom.

Dejanski stan.

Po vsebini mandatne tožbe z dne 12. marca 1901 opr. št. Cm I 1/1—1 dolguje toženec Pavl S. temeljem ženitnega pisma z dne 26. julija 1882 svoji ženi Heleni S. rojeni K. dote 250 gld., zaženila 250 gld. in juterne 100 gld. Te terjatve so vknjižene pri zemljišču pod št. 100 d. o. P. Na podlagi rabsodbe z dne 9. oktobra 1900 opr. št. C 127/00—2 so se vsled tus. sklepa z dne 26. novembra 1900 opr. št. E 370/00—7 te terjatve Helene S. preodkazale tožniku dru. K. v poteg in je bilo Pavlu S. s plačilnim nalogom z dne 13. marca 1901 naloženo, da mora dru. K. plačati že zapadlo juterno 100 gld. = 200 K. —

Pri ustni razpravi, ki se je vršila vsled pravočasno vložnega ugovora dne 24. aprila 1901, skliceval se je toženec na civilni pravdi Cg I. 198/99 in Cg. I. 53/01 okrožnega sodišča v Celju, v katerih je bilo spoznano, da se razveljavi ženitna pogodba in se Heleni S. odrekajo vse iz te pogodbe izvirajoče pravice, ter je pristavil, da je že v pravdi radi ločitve zakona nadsodišče z rabsodbo z dne 15. maja 1899, katero je potrdilo tudi najvišje sodišče izreklo, da se zakon med Pavlom in Heleno S. loči iz krivde le-te, vsled česar je Helena S. prosila za obnovo pravde, da bi dokazala krivdo tudi na moževi strani, tako da je rabsodba glede njene krivde postala pravomočna. V obeh pravgdah je dr. K. zastopal Heleno S., ter mu je potemtakem razmerje med obema zakoncema znano. Z rubežnijo njenih tirjatev ni mogel tožnik pridobiti večjih pravic, nego jih je posedovala Helena S. Radi tega je izključena dobra vera na tožnikovi strani, kar izhaja tudi iz njegovih pisem z dne 22. novembra in 11. decembra 1899. Toženec predlaga, da se odbije tožbeni zahtevek ter tožnika obsodi v povrnitev stroškov.

V zapisniku se konstatuje, da je Pavl S. tožbo radi ločitve zakona vložil pod Cg I. 99/98 dne 13. maja 1898, da je dru. K.

bila sub. praes. 20. maja 1899 na podlagi izjave Helene S. z dne 19. maja 1899 radi 260 gld. dovoljena zastavna pravica na tirjatve Helene S., ter da je dne 1. februarja 1899 bila izdana rzsodba prve inštance, s katero se je zakon ločil iz krivde obeh.

R a z l o g i.

Tožbenemu zahtevku je bilo ugoditi, ker izhaja iz dejanskega stanu, da so tirjatve Helene S. sub praes 26. februarja 1882 vknjižene pri zemljišču Pavla S. in da je dr. K. pridobil zastavno pravico za svojo stroškovno tirjatev že vsled izjave Helene S. z dne 19. maja 1899 sub praes 20. maja 1899; ta zastavna pravica se je spremenila potem glasom sklepa z dne 26. novembra 1900 opr. št. E 376/00—7 v izvršilno zastavno pravico, ter se je zajedno tudi izdal izvršilni preodkaz v poteg. Te pošteno pridobljene zastavne pravice ne more omajati niti dne 13. maja 1898 sub Cg I. 99/98 vložena tožba na ločitev zakona, niti druga 7. novembra pod Cg. 198/99 vložena tožba, da se razveljavi ženitno pismo, ker ti tožbi pri številki vknjiženih pravic Helene S. nista zaznamovani in sta dotični rzsodbi bili razglašeni šele 15. maja 1899, oziroma ona vsled druge tožbe in contumaciam proti Heleni S. šele 19. aprila 1901; ta zadnja rzsodba še niti ni pravnomočna.

Izrek glede stroškov je utemeljen v § 41 c. p. r.

C. kr. okrožno sodišče v Celju je z rzsodbo z dne 19. junija 1901 opr. št. BC I. 56/1—3 ugodilo toženčevemu prizivu, spremenilo rzsodbo prve inštance ter spoznalo, da se razveljavi proti Pavlu S. od okrajnega sodišča v Slov. gradu izdani plačilni nalog z dne 13. marca 1901 opr. št. CM I. 1/1 in mora tožnik povrniti tožencu pravnne troške prve inštance v znesku K: 77:36 in stroške prizivne inštance v znesku K: 37:87 v 14 dneh, da se izogne eksekuciji.

D e j a n s k i s t a n.

Z izpodbijano rzsodbo je prvi sodnik obsodil toženca Pavla S., da mora plačati tirjatev svoje žene Helene S. iz ženitne pogodbe z dne 26. julija 1882 na juterni v znesku K: 200 s pr. dru. K., ki ima pravico taisto potegniti. Proti tej rzsodbi se je

toženec pravočasno pritožil, češ da se je tožbenemu zahtevku ugodilo vsled napačnega pravnega presojevanja stvari; po krivici namreč domneva sodnik da je dr. K. za svojo stroškovno tirjatev zadobil proti Heleni S. zastavno pravico na zgorajšno terjatev K: 200 v dobri veri glede njenega obstanka. Ker pa ni bil v dobri veri, bilo je treba tožbeni zahtevek cum expensis odbiti.

Tožnik ponudil je za to, da je zadobil zastavno pravico v dobri veri, pričo Heleno S., ki mu je bila pravila, da njen mož ne sili na to, da se razveljavi ženitna pogodba; on se je dalje skliceval na to, da prepirna juterna še vedno ni plačana, dasiravno je že zdavno v plačilo zapadla.

R a z l o g i.

Heleni S. temeljem ženitne pogodbe proti Pavlu S. pristoječa prepirna tirjatev na juterni v znesku K: 200 se je dru. K. s sklepom okrajnega sodišča v Slov. gradcu z dne 26. novembra 1900 opr. št. E 376/00—7 le predkazala v poteg, ter je on na ta način v zmislu § 308 izvrš. r. si samo pridobil pravico, kakor zastopnik Helene S. zahtevati od Pavla S. plačilo te tirjatve in uveljaviti zastavno, za to tirjatev pridobljeno pravico, tako da je v tej pravdi treba pretresovati le pravni obstoj prepirne tirjatve in zanjo utemeljene zastavne pravice. Vprašanje pa, je li dr. K. zastavno pravico na večkrat imenovano tirjatev Helene S. zadobil v dobri veri, spadalo bi v drugo pravdo, katero bi moral začeti dr. K. še le v svojem imenu.

Kar se tiče tirjatve Helene S., ta v resnici ne obstoji več, kajti še prej, ko se je vložila tožba gledé prepirne tirjatve na juterni, bil je zakon med Heleno S. in Pavlom S. ločen, in je imel toženec po § 1264 o. d. z. vsled tega pravico zahtevati, da se razveljavi ženitna pogodba, na katero se opira tožnikova terjatev; on je to tudi storil s tožbo z dne 7. novembra 1899 opr. št. Cg I. 198/99—1, torej veliko časa poprej, nego je današnji tožnik vložil svojo tožbo. Ker je ta zahteva Pavla S. po imenovani določbi obč. drž. zak. popolnoma utemeljena, mora obveljati tudi njegova trditev, da vsled ženitne pogodbe, na katero se opira predležeča tožba, ni več obvezan nasproti svoji ženi k

nobeni dajatvi, ki bi spadala v to pogodbo v smislu § 1217 obč. drž. zak.

Tožbeni zahtevek je bilo vsled tega odbiti.

C. kr. najvišje sodišče je z rzsodbo z dne 12. oktobra 1901 št. 10.999 tožnikovo revizijo kakor neutemeljeno zavrnilo in obsodilo tožnika v povrnitev stroškov revizijskega odgovora.

R a z l o g i.

Revizija naslanja se samo na revizijski razlog § 503 št. 4 c. pr. r. ter trdi, da prizivno sodišče niti določeb § 1264 o. d. z. in § 308 eks. r., niti ugotovitve nadzastavne pravice ni prav tolmačilo. Toda prizivno sodišče je pravni položaj popolnoma prav razumelo, kar sledi iz dotičnih razlogov, ki se strinjajo z dejanskim stanom in zakonom, in katerih revizija nikakor ni mogla ovreči; prizivno sodišče popolnoma prav trdi, da je sodba odvisna od vprašanja gledé pravnega obstoja tirjatve Helene S. ter zastavne pravice za to tirjatev. Upoštevati je treba, da je toženec že v tožbi z dne 7. novembra 1899, torej pred 18. marcem 1901, ko se je vložila le-ta tožba, zahteval, da se razveljavi ženitna pogodba, da je juterna del ženitne pogodbe in tedaj podvržena določbi § 1264 o. d. z., in dá tožniku, ki svojo zahtevo opira na pravico Helene S., pridobitev nadzastavne pravice ne more koristiti.

Izrek o stroških je utemeljen v določbah §§ 41 in 50 c. pr. r.

Dr. J. Hrašovec.

d) Civilna sodišča niso kompetentna soditi o povračilu kazenskopravnih stroškov, katere povzroči ovaditelj obtoženemu; — rzsodba je nična.

K. D. ovadila je U. D. radi krivega pričevanja. Dež. sodišče je U. D. oprostilo in le-ta je na to dala stroške odmeriti, kateri so ji nastali vsled zagovarjanja. Kazensko sodišče je sicer stroške odmerilo, ni se pa izreklo o povračilu istih; predlog na povračilo stroškov se sploh ni stavil, ker so sodišča o tem, ali naj kaz. sodišče sodi o povračilu stroškov zasebnega vdeleženca celo tedaj različnega mnenja, kadar je bil ovadenec radi krivega pričevanja obsojen.

U. D. je tožila torej na povračilo odmerjenih stroškov pri civilnem sodišču. C. kr. okrajno sodišče v K. je dne 25. februarja 1902 razsodilo: Tožbena zahteva, da se obsodi tožena K. D. v plačilo zneska po 110 K 7 h s 5% obrestmi od 20. januarja 1902 in v povračilo stroškov pravnega postopanja — se zavrne, in je tožnica dolžna toženki pravdne stroške povrniti.

Dejanski stan.

Po obojestranskem priznanju in oziraje se na kazenski akt Vr 652/1 vložila je tožena K. D. zoper tožnico U. D. kazensko ovadbo z dne 29. marca 1901 radi hudodelstva goljufije; izšla je obtožnica z dne 18. junija 1901, s katero je današnja tožnica bila obtožena, da je v pravdi toženke zoper zapuščino njenega moža A. D. po krivem pričala. Pri glavni razpravi, določeni vsled te obtožnice pri c. kr. deželnem kazenskem sodišču v L. dne 3. septembra 1901, bila je pa obtoženka U. D., katero je zastopal dr. P. od obtožbe oproščena in so se ji v tej kazenski pravdi nastali troški zagovarjanja s sklepom c. kr. deželnega sodišča v L. z dne 15. oktobra 1901, opr. št. Vr 652/1—37, potrjenim se sklepom c. kr. višjega deželnega sodišča v G. z dne 13. novembra 1901, opr. št. D 204/1—1 odnosno Vr 652/1—41, odmerili na 110 K 7 h.

Opirajoča se na te navedbe zahteva tožnica od tožene plačilo tega zneska po 110 K 7 h s 5% obrestmi od dne tožbe, to je 20. januarja 1902 dalje. Toženka pa predlaga zavrnitev tožbenega zahtevka, ker ni zavezana tožnici ničesar plačati in ker spada izrek o poplačilu kazenskih stroškov pred kazenskega, ne pa pred civilnega sodnika.

Razlogi.

Po določitih §-a 260 št. 5 in 390 k. pr. r. in nanašaje se na ukaz just. ministrstva z dne 9. julija 1878, št. 7075 izreči je v kazenski sodbi sami, kdo mora stroške kazenskega postopanja trpeti; to se mora zgoditi tudi, če je bil obtoženec od obtožbe oproščen. Razsoja o povrnitvi stroškov, naraslih vsled zagovarjanja ali zastopanja obtoženega je toraj del razsoje o stroških kazenskega postopanja, in o njih povračilu je odločevati le

kazenskemu sodniku, bodisi kakor preje omenjeno s sodbo, bodisi s sklepom (§§ 390, 393 k. pr. r.).

Z ozirom na te okoliščine in ker končno tožnica niti trdila ni, da je kazensko postopanje zoper njo toženka z vedoma krivo ovadbo povzročila, vsled česar se pa za izrek o povrnitvi stroškov gori navedeno stališče prav nič ne premeni, bilo je tožbeno zahtevo zavrniti.

Glede vpoštevanja okoliščine, da je pravdno postopanje nedopustno, se pripomni, da se je v tem oziru smatralo sodišče v širšem pomenu besede za redno sodišče in v nasprotju z upravnimi oblastvi, vsled česar se na napominano okoliščino ni bilo ozirati, nego je bilo stvar samo s sodbo končati.

Izrek o troških temelji na določilih § 41 c. pr. r.

C. kr. deželno prizivno sodišče v L. je vsled priziva tožnice v nejavni seji dne 17. aprila 1902 storila sklep:

Izpodbijana sodba s poprejšnjim postopanjem se kot nična razveljavi in tožba zavrne. Tožnica je dolžna plačati toženki pravdne stroške I. stopinje in stroške postopanja o pravnem leku.

Razlogi.

Z le-to tožbo zahteva tožnica od toženke kakor ovaditeljice povračilo zagovorniških stroškov, naraslih jej v kazenskem postopanju, ki se je bilo zoper njo vsled ovadbe toženke uvedlo zaradi hudodelstva goljufije in končalo s sodbo c. kr. deželnega sodišča v L. z dne 3. septembra 1901 opr. št. Vr VI 652/1—34 tako, da je bila v zmislu § 259, št. 3 k. pr. r. obtožbe oproščena.

Gre torej za zahtevo radi povračila stroškov, ki so del stroškov kazenskega postopanja (§ 393, cit. in uk. just. ministrstva z dne 9. julija 1878, št. 7075), končanega drugače, nego z obsodbo. O tem pa pristojna razsoja izključno kazenskemu sodišču (§ 390 k. pr. r.).

Glede na to in ker so v zmislu čl. I. jur. n. sodišča, katera so v jur. normi oznamenjena za redna sodišča, samo redna sodišča v civilnih pravnih stvareh, dognana je absolutna nepristojnost pozvanega c. kr. okrajnega sodišča v K. kakor civilnega sodišča za to predloženo mu pravno stvar.

Zato je bilo v zmislu §§ 42 jur. n., 471 št. 7, 477 št. 6 in 478 odst. 1 c. pr. r. sodbo z vsem poprejšnjim postopanjem kot nično razveljaviti in tožbo zavrnilo.

Izrek o pravnih stroških I. stopinje in stroških prizivnega postopanja temelji v § 51 odst. 1 c. pr. r.

C. kr. najvišje sodišče je zavrnilo revizijski rekurz tožnice iz razlogov:

Po pravici držalo se je prizivno sodišče načela, da mora razsoditi o stroških postopanja praviloma ono oblastvo, pred katerim se je vršilo postopanje, ter je razsodilo, da ni smatrati zahteve tožničine na povračilo stroškov njenega zagovora pred kazenskim sodiščem za zasebnopravno odškodninsko zahtevo, marveč da je smatrati one stroške za stroške kazenskega postopanja. Vsled tega je o predhodnem vprašanji, ali se je dotično kazensko postopanje pričelo po vedoma neresnični ovadbi, kakor tudi o povračilu stroškov soditi edino le pristojnemu kazenskemu sodniku in sicer tudi tedaj, ako v razsodbi, s katero se je postopanje zavrnilo, ni izreka o dotičnih stroških. (§ 390 odst. 4, § 393 odst. 3 k. pr. r., ukaz just. min. z dne 9. julija 1878 št. 7075.)

Dr. —k.

e) Za tožbe radi cerkvenih sedežev, ki se opirajo na privatnopravne naslove, so pristojna sodišča. Razprave in rekurzne stroške mora samostojno povrniti stranka, ki propade s svojim ugovorom, da je pravna pot nedopustna.

Tožiteljica A. je vložila pri c. kr. okr. sodišču v Ljubljani tožbo zoper župnika B. kakor upravnika farne cerkve I. na pripoznanje, da pristojna edino le tožiteljici pravica do rabe gotovega sedeža v cerkvi I.

Pri prvem naroku je toženčev zastopnik ugovarjal, da za ta spor sodišča niso pristojna, in okr. sodišče je dne 13. marca 1902 opr. št. C III. 52/2—3 s sklepom temu ugovoru ugodilo, tožbo radi tega zavrnilo in tožiteljico obsodilo v povračilo sodnih stroškov, vse to iz razlogov:

Tožiteljica je imela v farni cerkvi I. sedež, katerega jej toženec več ne pripozna. Za uredbo in oddajo sedežev so pa

merodavni škofijski predpisi; spori radi sedežev so torej popolnem interna stvar cerkve in v njih rešitev niso poklicana sodišča, marveč administrativna oblastva. Vrhu tega je pa sedež, oziroma pravica do sedeža »res extra commercium« in torej ni moči pridobiti si lastninske pravice, vsled česar je absolutna nepristojnost sodišča dana ob sebi in zavrnitev tožbe v zmislu §-ov 43 in 104 jur. n. utemeljena.

V rekurzu tožiteljice zoper ta sklep se je povdarjalo: Tožba se opira na to, da je tožiteljica kupila pravico, rabiti zadevni sedež do svoje smrti, da pa je toženi župnik posegel samolastno v to pravico, ko je sedež naprej prodal. Tožiteljica ne zahteva, da naj jej toženec vsled njegove cerkvene oblasti priznava sedež, nego da mora spoštovati njeno, že civilnopравnim naslovom pridobljeno pravico. Odločba o tej drugi alternativni pa pristojna rednim sodiščem. Tudi ni cerkveni sedež »res extra commercium«, kajti brez dvojbe je mogoča na njem posest in priposestovanje, je torej predmet privatnega prometa.

Temu rekurzu je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani s sklepom od 10. aprila 1902 opr. št. R III. 50/2—1 ugodilo in izpodbijani sklep spremenilo tako, da se je toženčev ugovor nedopustnosti pravne poti zavrnil in prvemu sodišču naložilo, o tožbi nadalje razpravljati in razsoditi. Glede stroškov je izreklo, da mora toženec tožiteljici povrniti stroške razprave na prvi instanci in pa tudi rekurzne stroške v odmerjenih zneskih.

Razlogi.

Rekurz tožiteljice je opravičen. Predmet pravnega spora je pravica do rabe cerkvenega sedeža, katere pridobitev temeljuje tožiteljica na zasebno pravno pogodbo, sklenjeno z upravnikom cerkvenega premoženja. Gre torej za zasebnopravno stvar, o koji je, ker ni napotena pred druga oblastva, po §-u 1. jur. n. razsojati sodiščem. Vprašanja, so li cerkveni sedeži pravnemu prometu odtegneni in je li torej sploh mogoče zasebne pravice glede njih pridobivati, ni rešiti v tem stadiju postopanja, ker se tiče stvari same. — Izrek o razpravnih stroških in o stroških rekurza temelji v §-ih 41, 50 in 52 c. pr. r.

Toženec se je v revizijskem rekurzu pritoževal proti odločbi glede pristojnosti in pa tudi proti izreku glede stroškov.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 13. maja 1902 ta revizijski rekurz zavrnilo, nanašaje se na pravilno utemeljitev izpodbijanega sklepa, in glede na izvajanja revizijskega rekurza je le še pripomnilo: Vsled ugovorov rekurenta je nastalo le vprašanje, ali je pravna pot sploh dopustna, ne pa, v katerem postopanju naj bi se pred sodiščem razpravljalo. Takojšnja prisodba rekurzni stroškov za tožiteljico je bila opravičena po §-u 52 civ. pr. r., ker z izpodbijanim sklepom je bilo vprašanje glede dopustnosti pravne poti za instanco popolnem rešeno, in sicer je pri tem propadel toženec.

f) Odvetniku, ki dá sodno odmeriti stroške proti svoji stranki, gredo tudi stroški postopanja po pravnih stopinjah.

C. k. deželno sodišče v Ljubljani je vsled rekurza odvetnika dr. P. proti sklepu c. k. okr. sodišča v Ljubljani, s katerim so se odmerile odvetniške pristojbine proti R. L., nekatere postavke, katere je prvi sodnik zavrnil, priznalo, nekatere pa mimo odmere prvega sodnika zvišalo, v ostalem pa rekurz zavrnilo in izreklo, da mora stroške rekurzne postopanja rekurent sam trpeti, ker tu ne gre za sporno postopanje.

Vsled revizijskega rekurza odvetnika dr. P. je c. k. najvišje sodišče z odločbo z dne 27. maja 1902 št. 7433 storilo sklep: Izpodbijani sklep se glede izreka o stroških rekurza tako premeni, da se po rekurentu zaznamovani rekurzni stroški in stroški revizijskega rekurza likvidujejo v skupnem delnem znesku 25 K 9 h kot stroški postopanja odmere, ker ti stroški, — čeprav ne pridejo v poštev kot stroški postopanja po pravnih stopnjah v zmislu §-ov 41 in 506 c. pr. r., kajti ne gre za civilno-pravni spor, — vendar spadajo k onim stroškom, ki se jih je potrosilo v dosego sodniške odmere, in jih je torej, v kolikor so bili potrebni v dosego primerne ugotovbe, šteti za enake z drugimi pristojbinami, kar velja tudi o stroških revizijskega rekurza; vendar pa se jih z ozirom na samo delovit uspeh rekurzov ni moglo prisoditi docela.

g) Na osnovu presuda utvrgjenja ne može se dozvoliti ovrha.

Na temelju presude od 23. maja 1901, kojem bje sugjeno: I. spis sačinjen po pok. C. D. slidećeg sadržaja: »Gospodinu Aug. D. ima se izručiti po mojoj smrti. Naregjeno dne 8. decembra 1895. Kapetan C. D«, napisan na listovnom omotu, što se je našao v škrinji izprava rečenog pokojnika, u kojem omotu se našle i zadužnice dd . . . , ima se smatrati valjanim kodicilom, kojim je pok. C. D. zapisao tužitelju Aug. D. svoje tražbine, o kojima rečene zadužnice. II. tužitelj je ovlašten zatražiti izručenje izprava ad I. nalazećih se u sudbenom pologu, i uslijed molbe tužitelja — prvostepeni sud u R. zaključkom 19. jan. 1902 dozvolio je ovome izručenje rečenih zadužnica i listovnog omota.

Uslijed utoka tuženika drugostepeni sud ukinuo je pobijani zaključak i naredio prvome sudu da vrati tjerajućemu vjerovniku njegov prijedlog kao nepripustiv iz razloga:

Presuda 23. maja, na kojoj se temelji ovršni prijedlog, jeste presuda utvrgjenja, pošto ne sadržaje nikakve dužnosti da protustranka što dade, trpi il propusti. Kako proizlazi iz tužbe, tjerajući vjerovnik bje po c. kr. kot. sudu u P. kao ostavinskoj razpravnoj oblasti vrhu smrti C. D. upućen da zatraži svoje pravo ovisno od napisa na rečenom listovnom omotu redovitim putem parbe. Gledom na pomenutu presudu, koja je jur zadobila zakonitu moć, ima c. k. kot. sud v P., kao ostavinska razpravna oblast, da se izjavi vrhu posljedica rečenog utvrgjenja. U istinu utočnici napadaju samo onaj dio zaključka, kojim bje udovoljeno izručenju listovnog omota, ali pošto nije dopušteno jednoj stranci da se podargne dozvolom druge, ovrsi, ako neima ovršnog naslova, to se pobijani zaključak prikazuje ništavim i morao se ukinuti (§-i 1, 7, 51, 78 O. R. i §-i 514 i 477 br. 3 gr. p.). Trošak imao se uzajmice ukinuti u smislu §-78 O. R. i §-a 51 st. 3 gr. p. pošto se ne može primijeniti st. 1 i 2 zadnjeg §-a.

C. kr. vrhovni sud zaključkom 8. aprila 1902 br. 4753 nije udovoljio previdnom utoku i potvrdio je zaključak druge molbe pozivajuć se na temeljite njene razloge.

h) K uporabi §-ov 40, 56 in 74 izvrš. r.

V prečiščeninski eksekuciji je prišel zavezanec pred prodajo na sodišče; sestavil se mu na podlagi aktov račun, pri katerem so se še neodmerjeni in nenaznanjeni daljni izvršilni stroški v zmislu § 76 izvrš. r. določili po odvet. tarifu. Zavezanec je vso, na podlagi akta izračunjeno terjatev s pripadki vred plačal in na podlagi poštnoprejemnega, plačilo izkazujočega lista predlagal ustavitve v zmislu §-a 40 izvrš. r. Potem se je zahtevajočemu upniku vročil zapisnik s popolnim računom in s pozivom, naj se izjavi o popolnem plačilu in o predlagani ustavitvi tekom 8 dni pod nasledki §-a 56 izvrš. r. — V svoji izjavi pa je zahtevajoči upnik hotel še 4 K 33 h daljnjih stroškov in stroške izjave ter predlagal nadaljevanje izvršila do popolnega plačila.

Prvi sodnik je predlog za nadaljevanje izvršila, kakor tudi odmero in priznanje daljnjih stroškov odklonil ter ugodivši zavezančevemu predlogu dovolil ustavitve izvršila in razveljavljenje vseh dosedanjih izvršilnih dejanj.

Razlogi.

Zavezanec je plačal zahtevajočemu upniku 151 K 59 h in s tem ni poplačal samo dotedanjih odmerjenih, ampak tudi novo narasle stroške zahtevajočega upnika v primernem znesku po 5 K 28 h. — Veči zahtevek zahtevajočega upnika po 4 K 32 h sestojata večinoma iz stroškov za poizvedovanje o zavezančevem zemljišču in za izpisek o tem zemljišču. — V le-tem slučaju pa gre za prečiščeninsko izvršilo, in je na podlagi dosedanjih uspehov priprava na dražbo zemljišča nepotrebna, ker je zahtevajoči upnik istočasno z rubežem izposloval izvršilo s prisilno osnovo in vknjižbo zastavne pravice. Na drugi strani pa je zahtevajoči upnik z zneskom po 5 K 28 h za poznejše stroške obilo poplačan. Izvršilo se mora enkrat končati, in končanja ne more ovirati kak minimalni nedostatek, ki po takem plačilu ne pride več v poštev in ki ne sme povzročiti novih neprimernih stroškov. Tudi je upnik zakonito dolžan skrbeti za to, da so zavezancu stroški znani brez nepotrebni stroškov (§ 54 št. 2 izvrš. r.). V le-tem slučaju pa je zavezanec poplačal vse stroške, o katerih je mogel misliti, da jih je imel zahtevajoči upnik, in s tem je zadostil

zahtevi §-ov 74 odst. 1. in 76 izvrš. r. Ker je vsled tega smatrati terjatev zahtevajočega upnika za poplačano, bilo je po predlogu zavezanca izvršilo ustaviti, predlog za nadaljevanje izvršila in za priznanje daljnih stroškov pa odkloniti.

Rekurzu zahtevajočega upnika je rekurzno sodišče deloma ugodilo, izpodbijani sklep preuredilo tako, da se zavezančev predlog za ustavitev izvršila odkloni, in da se nadaljuje izvršilo v izterjanje stroškov izjave, odmerjenih na 6 K 7 h, stroškov nove izjave po 6 K 65 h in stroškov rekurza 9 K 61 h kot izvršilnih, manj že plačanih 5 K 28 h.

Razlogi.

Zavezanec trdi, da je zahtevajoči upnik popolnoma plačan, ker mu je bil poslal 151 K 96 h in zahteva ustavitev. Terjatev pa je znašala ob času ustavitvenega predloga glasom prvotnega dovolilnega sklepa na glavnica 17 K 52 h in 113 K 70 h, skupaj 131 K 22 h ter na odmerjenih izvršilnih stroških 15 K 46 h. — Novi, še neodmerjeni stroški zahtevajočega upnika do dneva predloga za ustavitev se določijo na 6 K 7 in tako je cela terjatev znašala takrat 152 K 75 h. Zavezanec je plačal 151 K 96 h, in torej znaša ostanek 79 h glede na to, da je zavezanec na račun novih stroškov plačal le 5 K 28 h.

Zato je predlog zavezanca, naj se ustavi izvršilo zaradi popolnega poplačila izvršljive terjatve, neutemeljen in ga je bilo vsled rekurza zahtevajočega upnika odkloniti.

Utemeljen je tudi rekurz, v kolikor je prvi sodnik odklonil odmero, oziroma priznanje novih stroškov rekurenta, zapisanih v njegovi izjavi na zavezančev ustavitveni predlog; kajti po predpisu §-a 52 izvrš. r. je sodišče bilo obvezano, odmeriti te stroške.

Glede na vse to je bilo izpremeniti izpodbijani sklep tudi glede zavrnitve predloga za nadaljevanje izvršila v izterjanje ostanka izvršljive terjatve zahtevajočega upnika tako, da se je ugodilo temu predlogu in v zmislu rekurza ob enem določilo znesek navedenih novih stroškov in med temi tudi stroškov izjave na zavezančev ustavitveni predlog; ta izjava je bila gotovo potrebna v svrhu odklonitve zavezančevega predloga. Izrek o re-

kurznih stroških se utemeljuje po §§-ih 43, 50 c. pr. r. in 78 izvrš. r. —

V revizijskem rekurzu je poudarjal zavezanec: Plačal je vse stroške optima fide, kolikor jih je bilo moči posneti iz akta. Zahtevajoči upnik bi mogel k večjemu zahtevati še znesek 34 h za jedno, vsled sodne pisarniške beležke v aktu premalo zaračunjeno dostavnino glede sklepa o prisilni zastavni pravici. Toda glede na vpoštevanje stroškov v zmislu §-a 76 izvrš. r. in na neznatnost zneska 34 h ali tudi 79 h je reči, da je ta znesek preničeven proti plačilu 151 K 76 h in da je tukaj izvajati načelo: »minima non curat praetor«. Kajti proti takemu načelu bi se moralo izvršilo tudi nadaljevati, če ni poplačan jeden sam vinar. Na ta način bi zavezanec lahko mnogokrat poplačal vso terjatev, vendar bi se zaradi nekaterih vinarjev pri stroških potom §§-ov 40 in 56 izvrš. r. terjatev izrekla neplačano in bi se izvršilo nadaljevalo. Po tem ovinku pa bi se prišlo k enaki praksi, kakršno je bilo staro »sistiranje« izvršila; to pa je hotel novi izvrš. red strogo zabraniti. Ker s stališča vrhovnosodne odločbe z dne 8. marca 1899 št. 3507¹⁾ zavezanec ni dolžan trpeti stroškov za sprejem, vpis in zaračun poslanega denarja zastopniku zahtevajočega upnika, ker je zavezanec v tem slučaju plačal tudi te stroške, je torej plačal, tudi vštévši zadevnih 79 h ali 34 h, več nego je bil dolžan. Sicer pa se pri taki odmeri stroškov 2 instanci skoraj nikoli ne bosta strinjala na vinarje. Dalje je pri poslovanju v zmislu §§-ov 40, 56 in 76 izvrš. r. neizogibno, da zahtevajoči upnik dobi zdaj nekaj vinarjev več, zdaj manj, toda v prometu se ne da reči, da bi zaradi vinarskega nedostatka terjatev ne bila plačana. Naposled pa zahtevajoči upnik ni predlagal nadaljevanja izvršila za ta znesek, ampak očitvidno zaradi stroškov zemljiškoknjižnih poizvedeb in izpiska; stroški za poizvedbe so se mu pa odmerili že v prvotnem predlogu, in izpisek je predložil zaht. upnik že v prejšnji pravdi; in torej tudi v tem oziru je dobil za svoje poizvedovanje dvakratne stroške. Če je pa zahtevajočega upnika, kakor v pričujočem slučaju po odločbi prvega sodnika, smatrati za plačanega, mu gotovo ne gredo nobeni troški več, in mu jih sodnik tudi ne more odmeriti in priznati. Zahteva nove odmere je zgol nepotrebna in brezpo-

¹⁾ Glej tudi Neumann: System, stran 57.

membna formalnost, ker so se daljni stroški nastavili v zmislu tarifa in, kar je glavno, zahtevajočemu upniku naznanili, ker se sodnik s temi stroški očitno identifikuje, in ker se zahtevajočemu upniku s tem ne prikrajša — kakor kaže ta slučaj — v nobenem oziru pravni lek.

Predlogu zavezanca, naj se terjatev izreče na tej podlagi za plačano, izvršilo ustavi in zavezancu priznajo stroški tega rekurza, ali da se vsaj ob ustavitvi izvršila glede stvarnega plačila in glede na samo delni uspeh rekurza zahtevajočega upnika priznajo le delni stroški, in se njih plačilo naloži zavezancu v zmislu §-a 74 št. 2 izvrš. r. v 14 dneh po eksekuciji — c. kr. vrhovno sodišče z odločbo 8. januarja 1902 št. 18039 ni ugodilo, marveč je sklep II. instance potrdilo, češ da izvajanja revizijskega rekurza niso ovrгла razlogov II. instance.

Pripomnja. Kolikor je znano, je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani enkrat odločilo drugače, v milšem zmislu za zavezanca. Praktično in zavezancu ugodno je poslovanje zahtevajočega upnika, ki preliminuje vse prihodnje stroške kar v prvem predlogu, in to je prav lahko pri izvršilu na premičnine; sodnik pa odmeri seveda pri prvem sklepu samo »zapale« stroške, a odmero preliminovanih pridrži svoječasnemu novemu sklepu (ob predlogu zavezanca za ustavitev izvršila). S takim poslovanjem odpade potreba izjave za zahtevajočega upnika v zmislu §-a 40 izvrš. r. in nerazmerna škoda zavezancu. Pa tudi poslovanje izvrševalnega organa glede nadaljnjih izvršilnih stroškov (§§-i 27, 261, 283, 284 izvrš. r.) se primerno olajša.

Dr. Fr. M.

Kazensko pravo.

V kazenskopravnem postopanju se morajo sodišča ozirati tudi na take vloge, ki niso spisane v jeziku, v deželi navadnem.

S kazensko sodbo c. kr. okrajnega sodišča v Ljubljani od 11. novembra 1902 opr. št. U 1417/1—4 je bil I. B. radi prestopka tatvine po § 460 kaz. z. obsojen na entedenski zapor. Obsojenčev vzklic je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani s sklepom

od 9. januarja 1902 opr. št. Bl. XII 467/1—1 zavrnilo. Vsled ničnostne pritožbe c. kr. generalne prokurature v obrambo zakona je c. kr. najvišje kot kasacijsko sodišče s sodbo od 21. maja 1902 št. 7158 izreklo, da navedeni sklep c. kr. dež. sodišča v Ljubljani krši zakon v §-ih 467—471 k. pr. r., da se torej razveljavlja, in da se zaukazuje o vzklicu uvesti zakonito postopanje.

Razlogi.

I. B., ki je bil prej član mestne godbe v Ljubljani, potem pa je odpotoval k mornarnični godbi v Pulj, je bil ovaden, da je odnesel srebrno zapestnico v vrednosti 12 K in gotovine 10 h. Pri glavni obravnavi, ki se je vršila v nenavzočnosti obdolženca, je bil le-ta krivim spoznan prestopka tatvine in obsojen v entedenski, s postom poostreni zapor. Na pismeno naznanilo obdolženca, da je nedolžen, se ni oziralo. Sodba se je I-u B. vročila 11. novembra 1901.

Dne 23. novembra 1901 je vložil I. B. vzklic, sestavljen v češkem jeziku. O tem se je odredilo najprej zaslišanje obtoženca.

Pri tem dne 4. decembra 1901 izvršivšem se zaslišanju je izjavil I. B., da se je hotel s svojo vlogo vzklicati proti cit. kazenski sodbi radi izreka o krivdi in kazni.

Deželno vzklicno sodišče v Ljubljani, kateremu so se spisi potem predložili, je zavrnilo vzklic I. B-a, češ, da je zakasnel in sicer zato, ker dne 23. novembra 1901 vloženi spis ni sestavljen v jednom v kranjski deželi navadnem jeziku, da torej tu ni razumljiv, tako da se iz spisa ne da posneti, ali vsebuje vzklic proti rečeni kazenski sodbi; torej je še-le dne 4. decembra 1901 na zapisnik podano izjavo smatrati za prijavo vzklica, ta pa je z ozirom na dan vročitve sodbe 21. novembra 1901 — zakasnela in jo je bilo torej v zmislu §§-ov 466 in 467 kaz. pr. r. zavrniti.

S to razsodbo pa je kršen zakon v §§-ih 464, 467 in 469—471 kaz. pr. r.

V kaz. pr. redu ni določeno, da smejo sodišča le take vloge sprejemati, ki so sestavljene v jednom v deželi navadnih jezikov; torej je bilo zadevno obtoženčevo vlogo dati preložiti in potem o njej ukreniti zakonito postopanje v zmislu njene vsebine. V vlogi izjavlja obtoženec, da

ni niti najmanje kriv, ker ni odnesel niti zapestnice niti denarja; stroške potovanja, katere naj bi bil, kakor domneva sodba, iz izkupila za prodano zapestnico plačal, mu je založil neki N. G., kar bo ta tudi potrdil. To izjavo pa je očitvidno smatrati za vzklic proti izreku o krivdi (in po §-u 467, 3. odst. tudi proti odmeri kazni), in ni temu, da je zakonov nevešči obtoženec pravni lek označil za »ničnostno pritožbo«, pripisovati nikacega pomena, kajti merodajna je edino vsebina vloge.

Ker so torej že v pravočasno (§ 466 odst. 2 kaz. pr. r.) vloženem spisu tiste točke sodbe (§ 464, 2. odst. ibidem), s katerimi se obtožencu baje godi krivica — v zmislu § 467 kaz. pr. r. — popolnoma določno označene, se je moralo uvesti postopanje, ki ga odrejujeta §-a 470 in 471 kaz. pr. r. Torej je odločba vzklicnega sodišča protivna zakonu.

Po vsem tem je bilo ničnostni pritožbi c. kr. generalne prokurature v obrambo zakona po §-ih 33 in 292 kaz. pr. r. ugoditi.

Dr. A. Š.

Izpred upravnega sodišča.

O načinu volitve cerkvenega skladnega odbora, če je v sklad zavezanih več selskih občin (§-i 11 do 13 dež. zak. za Štajersko od 28. aprila 1864 št. 7).

C. kr. upravno sodišče je o pritožbi mestne občine Celje proti odločbi c. kr. ministerstva za uk in bogočastje z dne 27. marca 1901, št. 8127 ex 1899, glede ustanovitve odbora za cerkveni sklad župnije celjske, po javni ustni razpravi dne 28. maja 1902 spoznalo, da se pritožba, ker je neutemeljena, zavrne.

Razlogi.

K fari Sv. Daniela v Celju sta razun celjske mestne občine s 6264 prebivalci in 46.944 gld. 57 kr. predpisanega davka prideljeni tudi selska občina celjske okolice s 3699 prebivalci ter 18.217 gld. 08 kr. predpisanega davka in pa od l. 1895. naprej k občini Velika Pirešica spadajoče selo Lopata s 185 prebivalci ter 481 gld. 89 kr. predpisanega davka. Pri župniji Celje

nastopa torej slučaj §-a 12 štajerskega deželnega zakona z dne 28. aprila 1864, dež. zak. št. 7, ko treba ustanoviti poseben odbor za oskrbovanje konkurenčnih rečij, kajti tu morata dve selski občini in pa en del take občine skladati za cerkvene potrebščine, označene v naslovu navedenega zakona.

Pri volitvi skladnega odbora omenjene župnije, ki bi se imela vršiti 1895. l., se je pa sprožilo vprašanje, kako je opraviti volitev tega po §-u 13 cit. zakona iz 5 članov obstoječega odbora in kako teh 5 članov razdeliti na tozadevni selski občini in na del selske občine. Ker se udeležene občine niso sporazumele, je okrajno glavarstvo v Celju odločilo to vprašanje in sicer z razpisom od 25. septembra 1898, št. 35674 tako, da naj po meri davčnega zneska voli mestna občina Celje 3 člane, selski občini celjska okolica in Velika Pirešica pa po 1 člana skladnega odbora. To odločbo je pa namestništvo z razpisom od 8. januarja 1899, št. 3498 razveljavilo. Soglasno z le-tem je v zadnji instanci ministerstvo za bogočastje in nauk z odločbo, ki se sedaj izpodbija, izreklo, da porazdelitev članov, ki naj se volijo iz vsake skladajoče občine, odločbenim potom ni dopustna, temveč da morajo predstojništva in odbori občin, zavezanih k skladanju za mestno župnijo celjsko, voliti pri sestanku, ki naj se v to svrhu odredi, izmed občanov teh pet odbornikov z absolutno večino glasov.

V pritožbi, katero je mestna občina Celje tusodno vložila, se zakonitost te odločbe izpodbija glede na določbo §-ov 11. in 12. zakona z dne 28. aprila 1864 in glede na nerazmernost, v kateri bi pri volitvi skladnega odbora po zmislu izpodbijane odločbe stalo število zastopnikov posameznih občin proti številu prebivalstva in njega obdačenosti.

Upravno sodišče je sklenilo svojo odločbo na podstavi nastopnih prevdarkov:

Namestništvo in pa ministerstvo za bogočastje in nauk sta mnenja, da porazdelitev članov odbora na skladajoče občine ni odločbenim potom zategadelj dopustna, ker v zakonu z dne 28. aprila 1864, posebno v §-u 13 ni določbe, da naj bi se odborniki cerkvenega skladnega odbora iz posameznih občin, spadajočih k gotovi župniji, volili po gotovem številu, morebiti po številu prebivalstva ali po višini davkov.

Dotična določba §-a 13 se glasi: »Ta odbor obstoji iz 5 članov, katere volijo predstojništva in odbori zadevnih, k skladu zavezanih občin izmed občanov potom absolutne večine glasov za dobo 3 let.« S tem se ustanavlja število in način volitve članov za odbor, ki ga je v slučaju, omenjenem v prvem odstavku, sestaviti po §-u 12, odst. 2 zakona za oskrbovanje skladnih reči cerkvene občine. Kako drugače se § 13 ne nanaša na § 12, torej posebno ne na določbo prvega odstavka, ki predpisuje razdelitev potrebščin za bogočastne, v §-u 1 natančneje označene izdatke, po razmerju direktnega obdavčenja katoliških občanov iz več občin ali njih delov, ki so prideljene eni cerkvi. Potemtakem bi se po §-u 6 in 7 občnega državljskega zakonika moglo pri razlaganji navedenega §-a 13 seči po analogiji iz določbe §-a 12, odst. 1 le takrat, če bi se pravni slučaj ne dal odločiti niti iz besedila, niti iz naravnega zmisla zakona, če bi torej zakon bil pomanjkljiv. Temu pa ni tako. Kajti § 13 obsega dvojno naredbo, 1.) da obstoji odbor iz 5 članov, in 2.) da teh pet odbornikov volijo predstojništva in odbori dotičnih občin izmed občanov z absolutno večino glasov. O tem, ali naj se vrši volitev na ločenih sestankih ali pa v skupni seji upravičenih občinskih zastopstev, ne obsega zakon nobenih predpisov. Ali toliko pa nedvomno izhaja iz navedene določbe, da so predstojništva in odbori vsake skladajoče občine upravičeni oddati svoje glasove glede vseh 5 članov skladnega odbora ter da je absolutna večina glasov vseh volilnih upravičencev odločilna za volitev.

Četudi treba priznati, da ima zakon, ki brez ozira na obdačenost daje vsem skladoobveznim občinam jednako volilno pravico, svojo gotovo trdo stran, ni moglo to uvaževanje, na katero se pritožba poglavitno opira, imeti v očigled jasne določbe zakona nobenega vpliva in bilo je pritožbo kakor neutemeljeno zavriniti.

Listek.

Vojni člani

za c. in kr. vojsko v slovenskem jeziku iz l. 1798.

Priobčil P. pl. Radics.

Iz zbirke nepozabnega domoljuba Žige barona Zoisa so se nam ohranili »Vojskni sklepi« iz l. 1798. v slovenskem jeziku; tiskani so na Dunaji (1798), 4° in obsegajo na 16 straneh L členov. Ker se ti predpisi bodisi po številu, kakor tudi po razvrstitvi in besedilu bistveno razlikujejo od dandanes veljavnih (»Prisega in vojni člani« na Dunaji. Iz c. kr. dvorne in državne tiskarnice 1874, 8°, 27 str. XXXVII členov) — in ker se z njimi sploh označuje doba, v kateri so bili na svetlo dani, zategadelj naj jih tu doslovno priobčimo. Preložil je brez dvojbeno nemški izvirnik na slovensko c. kr. okrajni tajnik in znani krañjski zgodovinar Anton Linhart, ki je bil tistihdob oficijalni translator za slovensko.

Besedilo slóve:

Vojkni Sklepi

ali

Soldafhni artikelni.

I.

Pred vřim drugim jimá Nařha Soldafhina Nam Rimřkimu Zefarju, na Ogerřkim inu Pöhmřkim, v' Galliziji, Horvaziji, Dalmaziji, inu Slavonji Krajlju &c. vikřhi Vojvodu na Oesterreihu &c. inu Svetimu Rimřkimu Zefarřtvu oblubiti inu perlezhii: Nam sveřtö flushiti, Tem od Nař naprej-pořtavlenim Generalam, Oberřtarjam; pervim offizirjam (Staabsoffizieren) sgornim, inu řpodnim offizirjam super, inu zhes Sovrasnika pokorni biti; Tudi vlé tojřftö, kar oni řapovedö, inu ře enimu k' vořki řliřřeöřhimu moshu řpodobi, na tanko opraviti.

Kateri letö nederřhř, inu Subordination preřtopi, jima bres milosti ob řhivlenje priditi.

S'veftoba, inu pokorfhina, od katere leta fklep govori, ni le famo saftopit per tihjifteh opravileh, kar eniga koker foldáta fizér sadene, poftavim, jesda, ftrasha (Wacht) poflanftvo &c. ampak tudi per takeh, katere on fkus roké k' fomimu pridu Zefarja fturiti sna; inu on fe nima na nobeno vífho takim posebnim delam pod grosno fhtrafo odpovedat.

II.

Vfakiteri k' vojski flifhejózhi mosh fe jimá od pregrefnih befedi, inu del oddersháti, inu Boga sa premaganje, zhes sovrashnika profiti, inu kader fe k' boshji flushbi bobna, fe kjekej podati, inu tejifte ne famudíti.

Aku pak kdo pregrehno govori, al dela, al fkus letó druge k' ravno letim sapele, ta jimá na shivoti, inu telefi po she vundaneh pravizah pofhrafan biti.

Zhes letá fklep fe tudi pregreffe tijifti, kateri vero sanizhujejo, inu bukve, katere dobro sadershanje fkasé, fpifujejo, nastrofajo, al take grosne mifli pred drugimi vun-dadó, katere le k' neverjetnosti, al k' pohujfhanju tiga dobriga sadershanja pot kashejo.

III.

Kdor podfhuntanje dela, al de je previshan s' tem okrog hodil, jimá bres milofti shivlenje sgubiti.

Letá pregreha fe dapernefe, kader fe s' vezh, al malo drugimi vkupis-hájajo, inu v' letéh zhes Zefarja famiga, al zhes te naprej-poftavlene, zhes flushbo, al zhes zelo zefarftvo skupej fe fhkodlivo govori, inu toku fodi, de v' mifleh tih drugih kaj hudiga fpozhnó: dalej kader fi kdo persadene al saiezhéne (Arrestanten) na dan fpuftiti, per enim Execuzioni pred vfemé sa gnado vupíti, al zelu tegajiftiga od-teti. Tudi je ena forta podfhuntanja, kader vezh, koker fhtirji v'kupej k' fvojmu vikfhimu pridejo, de bi se zhes kaj potoshili: Tudi kader eden s' fvojim Vikfhim prefilno govori, slafti kader fe to prizho vezh drugih sgodi.

IV.

Katere ene befede, skus katere fe sna eno podfhuntanje sgodíti, od febe pufty flifhat, jimá po vashnosti te rezhí na shivoti inu telefi pofhtrafan biti.

Pod tem fo sapopadene vfé befede, inu pifanja, skus katere bi snal en punt, al ras-pertje vftati.

Tudi fe te pregrehe pred drugimi dolshni fture, kater zhes Zefarja, al sveso vféh deshela sanizhvavfke bukve, al pifanja pifhejo, tajifte dalej dadó, al tudi s' befedami take mifli pred vfimé, ozhitno ras-trofijo, katere al fame na febi, al sraven drugeh na pre-obernenje, al na prekúz zeliga vladanja namerjajo.

V.

Kateri s' foveranishnikom na sproti pifma dershi, inu vfi drugi is-dajavzi, inu pomagavzi jimajo bres milofti obesheni biti. Ravno letó fe jima letemu sgodfti, kateri fe bojvanju doli-postavi, inu ta Officier, kateri eniga takiga tih svojih per ti prizhi ne-prebode, jimá svojo zhaft, inu dobro poshtenje sgubiti.

Letukej fe fizer le govory od is-dajavfkiga fem, ter kje pifanja s' foverashnikom, inu njega prijatelnom, kader namerzh eden al skus pifma, al s' befedo skus eno drugo perfhono, al koker koli bodi, timjiftim nasnanje dajé, katero v' tem sna fhkoduvati, inu njim morebiti popife od ene fortize, od ene deshele, al od flushbe al profiant-tabele inu vezh takeh rezhi v' roke perpravi, tedaj eniga foverashniga fhpiona dela: vender je tudi sem-terkje poslanje pifém v'teh narnejshih rezheh, predém de fe poprej pervolénje dobí, zelu možno prepovedano, inu morjo taku dobro pifma, katere na foverashnika gredó, koker tudi te, katere od ondol femkej pridejo, po spodobi fem pokasati; dalej je tudi ena po sadershanji te rezhi vezh, al mejn obtoshlíva fórtá od is-danja, kader eden slégáne novize vun-trofi, aku skus letó med foldatmi, inu na deshéli zaglivoft ras-térne; ja zelú je fhtrafe vredno, aku eden refnizhne, vunder flabe marne ras-snafha: Pomagavzi vfeh takeh is-dajavneh rezhé, tudi tijifti, kateri sa léto-vedó, nizh pak od tega nepovedó, ravno lete pregrehe, tedej tudi te fhtrafe deleshni sturé.

Kar tedej letó sadene, aku fe kdó bojvanju odpove, tukej ne bo le samo tajifti, kateri letó is ras-pertjá, inu terdovratnosti sturé, ampak tudi tajifti, kateri savol pomankanja te fèrznófti per enim foverashnim prehitenji fe na stran vmakne, al zelu prozh odtegne, sapopaden; sakaj on v'enim, koker v'drugim krajé ravná zhes svojo toku dragu sturjeno perfego, inu zhes to je on koker en tat, kateri svojmú gófpodarju to vshíto pizho odkrade. Kir tedej na kaj takiga fhtrafa kmalu pridti more, taku je enimu officirju nalosheno per sgubenji svoje zhaftí, svojga na to visho nesveftiga podloshniga v' ti prizhi okoli pernefti.

VI.

Kateri po krivim perfeshe, de bi kaj premoshénja na fe perpravil, jimá s' vífoko fhtrafo obloshén biti, kateri pak v' glavosapadneh rezheh k' obdolshenju eniga drugiga eno tako krivo perfego doli-poloshí; taku jimá letó fhtrafo preftati, katero je on vunimu skus perfego namenit otèl. Tudi, kateri eniga drugiga h' krivi perfegi golfivo, inu radovolno napele, jima ravno to fhtrafo terpeti.

VII.

Kdor fe strashe (Wacht) le s' filo dotakne, jima na shivlenji fhrafan biti.

Med temi se ne le famo tijiſti ſaftopijo, kateri eno ſtraho, vahto ali Salva-Guardijo pretepó, ampak tudi tijiſti kateri ſe branjo inu ta napovedan arreſt gori ne-ſfemó, al bodi letá ſkus ſoldafhino, al famo na povêlje ſvojga naprej-poſtavleniga napovedan: tudi ſe na to viſho pregreſhí, kader eden, kateri je vshe v' arreſt djan, vmiſli, de ozhe vjiti, filo dela: tudi kader en arreſtant keho gori-dene, al ſhe vun ſpraviti ozhe; ſa tega voljo ſe ſna ta vbeshnik v' poprejſhnim pergodki bres veliko premifhlenja kmalu vſtreliti, v' ſadnim pa le takrat, kader drugiga mogozhe ni, njega gori-dersháti.

VIII.

Kdor na Patrollo ſvojo pukſho (ſic! puſhko!) nameri, jimá na ſhivlenji fhtrafan biti.

Patrolla, al Ronda je tudi ena ſtraha, al vahta, inu ſraven ſe ravno tokú ſadershí, koker je v' ſprednim artikelni al ſklepi rezhenó bilo.

IX.

Vfaki jima ſamitno, inu drugo vahto, koker ſe ſpodobi, v' zhaſti derſháti; kdor leto preſtopi, more ojtſtro poſhtrafan biti.

Leta artikel, al ſklep je toku ſaftopit: de ſe vfaki ſamitni al drugi vahti, Patroli, Rondí, inu Salva-guardiji nobena ne ſpodobnoſt, ampak ſpoſhtuvánje ſkaſhe: tedej ſe neſme nobedèn podſtopit, vahti, kader na eniga ſavupſje, zhes to vkaſano ſturiti, nepametno odgovoríti, pred njo boj ſazheti al vupitjé-pozheti.

X.

Kader eden na vahti ſpí, bodi al na vojski, al v' Garnisoni; al kader on, predem je ſvoj zhaſ doſtál, al oblésan, od ſvojga meſta prozh gre, jima vſtrelén biti.

Samotne vahte ſo ozhí ene fortize, inu armade, tedej ſe zelo nemore ſgovoriti, aku bi nemarnoſt eniga zhloveka, eno zelo meſto al armada ob zhaſt, premoſhenje, inu ſhivlenje perſhlá.

Aku bi tedej ena Samitna Schildvahta ſavol telefne flabóſti ne mogla dalej ſtáti; aku bi ſavol poſablivoſti tiga niſhi-officirja ob pravim zhaſi ne bla odpelána; toku jimá na ſraven-ſtojezho vahto, al pa, zhe je wahtſhtuba, al ſtrahifha bliſu, na tajiſto ſavupiti, de ſe odpelánje ſturí. Sraven more tudi vahta, katera eno poſebno beſedo al Losungo doby, letó ſi dobru ſamerkat, al Patrole eno drugo povedala, toku ſe more kmalu odpeláti, oblesati, inu ojtſtro fhtrafati: v' nevarnoſti tiga ſovraſhnika pak, kir ſe ſna ena vekſhi nefrezha ſgodíti, je ſhe ojtſrejſhi ſ'njo deláti, ja zelu pred Vojskno ſodbo (Kriegsrecht) poſtaviti. Zhes letó ſe tudi nobena vahta bres prizhe tiga napelavnika (Aufführer) pod ojtſtro fhtrafo odpeláti, oblesati puſtiti neſme.

XI.

Ravno letó fe jima Officirjo, al nishi-Officirju sгодíti, kateri fe per Visitiranji te vahte tam nesnajde.

Letá artikel fe tudi ras-tegne na vfakiga Vahte-Komendanta, kateri fe od fvoje vahte al Komande prozh podá; inu je fhe vezh fhtrafe vreden, koker en drugi, kir fe je na njega koker Komendanta savol varnofti popolnoma sanéfti. Sraven je samerkati, de fe on zhes fvoj odkasan kraj nefme podati; aku lih Generalftvo, al kdor (infpekzion) ogled jimá kje gre, svunej kú bi njemu od letih posebej bilo vkasano. Ravno tudi je on ti rezhèni fhtrafi podovershen, kader on per Visitiranji spí, inu v' oroshje ne ftopi.

XII.

Kateri piján na vahto pride, jima v'shelesje djan, inu po velikofti te rezhí na zhafti inu na shivlenji pohtrafan biti.

Pod tim artikelnam, al fklepam je sapopadena ne le samo vahta, ampak tudi vfaka gofpodna flushba, jimej jime, kar sa eno ozhe; kdor tedej is pijanofti v' ti kaj samudy, jimá s' shelesjam pohtrafan biti; kdor pak savol tega, kader en hrup, al nevarnoft tiga fovrashnika v' ftane, ni v' ftanu k' fvojmu oroshju, kompanji, al squadrono pridti, ta jimá fhe ojftréjshi, inu koker fo rezhí, na zhafti, inu shivlenji fhtrafan biti.

XIII.

Kdor vahto samudí, ta jima v' shelesje djan, tudi ob vodi inu kruhu dershan, al po velikofti fhe ojftréjshi fhtrafan biti.

Med fem fe saftopi, de nobeden fvojo njega sadenezho vahto, Komando, al sizerno gofpodno flushbo nefme samudíti; tedej aku bi eden is terdnega urshoha vahto ne mogèl opraviti; toku jimá on per pravim zhasi, inu sgodej napovedati: tudi de nobeden bres perpuhénja od vahte, inu druge gofpodne flushbe fe ne-odtegne; al bres oblesinge, od-pelánja; al bres povélja zelu sraven ni, katéro, kader nevarnoft tiga fovrashnika tukej, po sadershanji te rezhí, zelo od glavo dján biti. Tudi fe v' letím artikelni, al fkleпки sa terdno poftavi, de nobeden, bodi kdor ozhe, bres pervolenja fvojga vikfhiga, eniga drugiga na mejfti sebe v' fhflushbo vseti, al od-tod fe od tega odvrezhi, ne fme puftiti.

XIV.

Koker hitro je vahta poftavlena, ne fme nobeden skus hrup s' vupitjám, ropotanje, al strelánje vsdigníti pod fhtrafo na shivoti, al shivljenji. Letá prepoved gre kje, de nobeden v' prizho eniga vikfhiga per eni vahti, al pred eno drugo sbrano trumo, tudi na

enim kraji, kir fe vojfkna fodba (Kriegsrecht) dershy, v' enim jesnim sadershanji mezh vunpotegne. Inu on pade pod poprej popisano fhtrafo, zhe ravno skus leto fe nobena fhkoda ni sgodila: daley ne sme nobeden v' zhaŕi, kader vahta prozh gre, al per komandi, al tudi armadi, al per eni fortizi fvojo Pukfho sprofhiti inu plenkláti.

XV.

Kateri Komendant eno meŕto, bres de fe je pred, kar je le mogozhno, branil, zhesdá, ta jimá na shivlenji fhtrafan biti, inu med gmej foldatmi, aku fo sraven kaj krivi, jimá ta deféti vmreti, ti drugi pak ob drugim zhaŕi na te narnevarniŕhi kraje po-ftavleni biti.

Se sizer ne more sa terdno poŕtaviti, kdaj je to nar mogozhnifhi branenje, kir letukej na veliko-fortne rezhij pride koker: na vfhafanje ene fortize, koku mozhno je fhitevenje od ludi, kateri fo snotrej sa brambo? Koku fo prevideni sa ftrel, inu shivesh? tedej na druge perftavke veliko pride; to pravlenje eniga Komendanta v' teh rezheh pak vunder ni sa doŕti — ampak v' tem fe tukej ne le famo Komendat, ampak tudi ti drugi officirji po verŕti saftopijo, inu per tih sadnih ta sgovor, de oni Komendantu morjo pokorni biti, nizh ne-velá, aku nifo tijifti per samerkanji eniga bres potrebe ŕklenéniga zhes-dajanja njega odgovarjali njemu superftali, ja takiga zelu saperli, inu mejsto na to sadno branili.

XVI.

Kader tudi Komendant eniga obŕsedeniga meŕta, eniga fvojih Officirjov, al foldatov od zhes-dajanja govoríti flishi, al to sizer samerka, tega je on na ftran fpravit dolshán.

Leta artikel, al fklep jima s' poprejŕhnim eno sveso, inu pod befedo: na ftran spravit, fe saftopi, de Komendant tajiftiga officirja al soldáta, kateri kaj od zhes-dajanja fhliŕhat puŕti, koker fo rezhi, more al skus vojfkno fodbo (Kriegsrecht) al skus fhontrecht obfoditi, al ŕam na mejŕti pofekati.

XVII.

En officir, al nishi-officir, kateri v' vojŕki v' ŕtari Logarji (al v' garnisoni) na ograji (Wall) ene fortize, al eniga drugiga terdniga kraja vahto jimá, more letó dobru previdi, pod fhtrafo fvojga shivlenia.

V' tim artikelni fo tudi vahte per arreftantih sapopadene, sa katere oni dobri ftati morjo, inu fploh fe saftopi, de vfakitera flushba, jimej kar sa eno jime ozhe, fe more prov opraviti.

XVIII.

Kader zele trume, kompanije al Escadroni, aku v' boj pridejo svojo dolshnoft ne fture, jima officir, kateri je tega kriv, zhajt inu shivljenje sapafti.

XIX.

Kar pak te gmej foldate sadene, toku jima od tih dolshnih ta defeti obethen; ti drugi pak na te nar navarnifhi kraje komandirani biti; inu toku dolgo eno snaminje, skus katero fe od drugih posnajo, nofti, dokler oni skus eno junafhko sadershanje leto nezhaft ne sbrishejo.

Ne potrebuje vezh skladanja v' kom leta dolshnoft obftojoy, sakaj letá je she v' fturjeni perfegi sapopadena.

XX.

Banderftva, inu trume, katere Schanze, Redúte, al en drugi kraj, bres de bi bili poprej, kar je mogozhe, fe branili, sapufte, jimajo ravno toku pofhtrafani biti.

Kdaj to velá, more rezh Sama na dan dati', tedej terdno is-kasati.

XXI.

Kader zele trume nesveftno odpadejo, inu vbeshe, toku jimajo v' 6 tednih po trikrat nasaj poklizani (al zitirane) biti, sraven pak fe jim more varni prihod (Sichergeleit) ponudit, inu tudi dershat, de fe snajo odgovoríti; aku ne pridejo nasaj, taku je vfaki, aku bi vjet bil, sa obefit, od tih jiftih pak, kateri nasaj pridejo, jimajo tijifti, kateri fe pofhteno odgovore, fpufheni inu te druge fna vfak vftrelfti.

(Konec prih.)

Književna poročila.

Vseučiliški zbornik. Sestavila Janko Polec in Bogumil Senekovič. V Ljubljani 1902. Založil Lavoslav Schwenter.

Pod tem naslovnim listom je za letošnje binkoštno praznike in za istočasno v Ljubljani vršeci se kongres slovanskih časnikarjev prišla na svetlo obsežna knjiga svoje vrste. Skoraj vse, kar se je kedaj pisalo in govorilo, svetovalo in sklepalo zastran ustanovitve vseučilišča v Ljubljani, vse to sta zbrala nadobudna pravoslavca gg. Polec in Senekovič, in vse to imamo sedaj na dobe in poglavja primerno razvrščeno v njunem Vseučiliškem zborniku. Arsenal, v katerega je le treba poseči, pa se dobi uma — bolj ali manj — svetlih mečev za častno vseučiliško našo borbo, to hoče biti v prvi vrsti ta Zbornik. Ta lep namen sta vsaj imela trudoljubiva gg. urednika, katerima se prav vidi, kako hitita z delom, da ne bi prišla z orožjem prepozno za bitko. Dosegla sta to, ne v obliki sistematičnega popisa ali apološkega nanizanja najraznovrstnejših »pro-«razlogov, temveč v najprilicniši in najboljši meri s tem, da sta v Zborniku razstavila vse činitelje, ki so bodisi z ustno ali pisano besedo, bodisi pod milim nebom ali za zeleno mizo zastopali in dokazovali potrebo posebnega vseučilišča za Slovence v njih središču, v beli Ljubljani. Građiva, kakor kaže Zbornik, dovolj za vsakega zagovornika vseučiliške naše ideje, bodi da hoče delovati z vznešenimi besedami za občinstvo, bodi tudi da mu je do krepkih razlogov nasproti zanikujočemu neprijatelju! Samo po sebi umevno je, da kaže Zbornik tudi jasno sliko zgodovine tega posebnega vseučiliškega vprašanja. Za potrebno sta smatrala vestna gg. izdatelja celo to, da sta (str. 9—16) podala črtico o »pričetkih visokega šolstva v Ljubljani«, torej o razmerah v 17. in 18. stoletju, in da sta nam popisala (str. 17—20) »francosko univerzo v Ljubljani«, zasnovano l. 1810. Nadaljnji oddelki, ki nam pa že kažejo stremljenja slovenskega naroda kakor takega in sicer po vseučilišču v modernem pomenu, so: Slovensko vseučilišče ter leti 1848 in 1849 (str. 21), Slovenska predavanja na graškem vseučilišču (str. 55), Vseučilišče in slovenski tabori (str. 61), Epizoda l. 1890. (str. 78), Vseučiliško gibanje l. 1898. (str. 106). Največ, skoraj tri četrtinke vsega, obsega seveda »najnovejša kronika« (str. 235—436), ki beleži vse shode in druge manifestacije, peticije, časniške glasove, vseučiliško razpravo v državnem zboru dne 6. decembra 1901. l., najzadnje predloge in govore v deželnem zboru kranjskem in v državnem zboru — vse to iz kratke dobe treh mesecev, novembra in decembra l. 1901. ter februvarja letos. Le-ta doba nam je še vsem v živem spominu in Vseučiliški zbornik bo skrbel, da se ne pozabi tako kmalu, kako je v teh mesecih slovenski narod kakor organizovana vojska nastopal za svoje visoke šole, kakšne je prj tem imel zaveznike, a kakšne tudi nasprotnike. Kulturnemu historiku pa bodo vseučiliške evolucije raznih dob lahko podlaga za presojanje in označevanje splošnega kulturnega in političnega stanja slovenskega naroda v posameznih dobah. Vseučiliški zbornik ima torej veliko večji pomen, nego le to, kar mu je

glavni namen. Vrednost te knjige je uvaževati tudi s stališča, da obsega, če tudi le v fragmentih, dokaj naše polupretekke kulturne in politične zgodovine. To je tem važnejše, ker je prav to polje pri nas jako malo obdelano in novejši rod nima prilike spoznavati, kako so se današnje razmere organsko razvile, razun če se kdo zakoplje v zamudno iskanje po preminolem časopisju. Zbornik ta bo v tem oziru mnogo pomagal, vzlasti ker je, seveda glede na svoj predmet, zelo popoln. Pogrešamo pa v njem bistroumnih in tehtnih razprav, s katerimi je misel slov. vseučilišča in slov. pravoslovnih predavanj propagoval sploh zaslužni dr. I. Razlag, najbolj po »Pravniku« začetkom 70tih let. Ali konečno smo tega dela lahko veseli in pred vsem želimo, da bi doseglo plemeniti namen, kateri je gg. urednikoma lajšal trud in ki naj bi tudi naprej združeval ves narod — v vztrajni borbi za svoje vseučilišče!

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. julija 1902.

— (Iz kronike društva »Pravnik«.) V svoji zadnji seji dne 30. junija t. l. je odbor vzel na znanje, da bode III. zvezek društvene zbirke zakonov skoraj dotiskan. Sklenilo se je, kar treba, za vezanje in razpošiljanje knjige, kateri se je določila cena 6 K. Glede na željo, izrečeno na zadnji glavni skupščini, je odbor sklenil, obrniti se do sočlanov v Celji, kedaj bi kazalo letos prirediti društveni izlet na Spodnje Štajersko, znabiti v Žalec.

— (Izvršilni red v slovenskem prevodu.) To novo delo, s katerim stopa v javnost naše društvo »Pravnik«, je sedaj dotiskano in izide začetkom meseca avgusta t. l. v III. zvezku »Zbirke avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku«. Ta zvezek bo obsegal 40 pol. Zbrano je v njem vse, izvršilno pravo določujoče gradivo in pa vsa judikatura najvišjega sodišča, ki je bila doslej priobčena po strokovnih časopisih in zbirkah odločeb. Opozarjamo nanj tako gg. pravnike, kakor gg. pisarniške uradnike. Zadnjim bode ta zbirka zlasti zavoljo tega neobhodno potrebna, ker najdejo v njej v slovenskem besedilu vse, izvršilno službo zadevajoče predpise in po pravosodnem ministrstvu izdane v zglede knjižnih zaznamb. Društvo bode ta zvezek poslalo v prvi vrsti vsem svojim članom in pa naročnikom našega lista na ogled. Da se pospeši in gmotno postavi na trdno podlago izdavanje zakonov v slovenskem jeziku, prosimo vsakogar, ki zvezek prejme, da ga izvoli naročiti.

— (Odvetniška zbornica kranjska) je imela dne 31. majnika t. l. svoj redni občni zbor pod predsedstvom g. dra. Majarona. Iz poročila odborovega o poslovanji v dobi od 1. junija 1901 do 31. majnika 1902 posnemamo naslednje: I. Predsedniku, odnosno odboru je bilo rešiti 286 vlog. Disciplinarni svet je postopal v 10 slučajih; v 6 je izrekel, da ni razloga za uvedbo postopanja, v ostalih 4 je prišlo do ustne razprave, in sta se pri tem 2 rešila z oprostilnim razsodilom, dva pa z

obsodbo v denarno kazen 600 K, odnosno v pismen ukor. II. Brezplačnih zastopnikov je bilo imenovanih 25 za civilnopravne slučaje, 39 za navadne kazenske zagovore, 39 pa za porotne, tako da se je brezplačna kazenska praksa v primeri s prejšnjim letom pomnožila za 24 slučajev. III. Pritožeb zoper postopanje odvetnikov je bilo rešiti 13. Osem jih je odbor, ker so bile neutemeljene, zavrnil, tri je odstopil disc. svetu, dve iz zadnjega časa sta še nerešeni. IV. V imenik odvetnikov je bil vsled preselitve jeden vpisan, a izbrisan je bil vsled smrti jeden. Število zborničnih članov (35) je ostalo torej neizpremenjeno. V. V imenik odvetniških kandidatov sta bila vpisana na novo dva, a izbrisana vsled izstopa, odnosno smrti tudi dva, tako da je ostalo pri starem številu 12. VI. Važnejše točke iz delovanja odborovega so bile: V konkretnem slučaju je odbor naročil, naj se inseriranje pisaren po časopisih brez pravega povoda ustavi, ker utegne škodovati ugledu stanu. Odbor je izposloval, da se pri povabilih na kazenske razprave za ex offo-zagovornike uveljavlja enakopravnost slov. jezika. Nadalje je opozarjal na pristojnem mestu, da se povabila na kazenske razprave zagovornikom včasih prepozno dostavljajo. Interveniral je, da se v novi justični palači odvetnikom odkažejo primerne sobe za čakanje s primerno opravo. Na vprašanje c. kr. just. ministrstva je odbor odgovoril, da podružnice odvetniških pisaren niso dopustne in da kak odvetniški kandidat ne sme nadaljevati izpraznene pisarne odstopivšega odvetnika tako, da na zunaj kak drug odvetnik fungira kakor začasni namestnik. Odbor je sklenil intervenirati na pristojnem mestu, da se vzklicne kazenske razprave v privatnih deliktih ne bodo razpisavale za razpravami o javnih deliktih, da se bode oziralo na odvetnike pri postavljanju kuratorjev za civilnopravne stvari, pri imenovanji začasnih konkurznih upravnikov i. t. d. — To odborovo poročilo je občni zbor vzel odobruje na znanje. — Odobrilo se je račun za preteklo leto in proračun za bodoče leto ter se je v pokritje stroškov določil zbornični prispevek na 10 K. — Dopolnilne volitve so se zvršile skoraj jednoglasno. Izvoljeni so bili za zborničnega predsednika g. dr. Majaron, za odbornika g. dr. Krisper, za odb. namestnika g. dr. Tekavčič; za predsednika disciplinarnemu svetu g. dr. Munda, za člana gg. dr. Papež in dr. Suyer, za namestnika g. dr. Slanc. Za zborničnega pravnika je bil znova izvoljen g. dr. Tekavčič, za njegovega namestnika pa g. dr. Pirč. — Pri eventualnih nasvetih se je razpravljalo o postopanju odvetnikov pri pritožbah zoper odmero stroškov za nasprotno stranko, zastopano po odvetniku, in konečno naročilo odboru, naj vprašanje prouči glede na prejšnje zbornične sklepe. — Potem je predsednik zaključil zborovanje, zahvalivši vzladi nvanje člane za udeležbo.

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, v Gospodskih ulicah št. 16; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigostržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

Zbirka avstrijskih zakonov v slov. jeziku.

III. zvezek.

Izvršilni red

z dne 27. maja 1896 drž. zak. št. 79

**z uvodnim zakonom in drugimi za-
devnimi zakoni, ukazi in razpisi ter
odločbami c. kr. najvišjega sodišča.**

Uredil

**c. kr. sodni tajnik Jv. Kavčnik, izdalo in založilo
društvo „Pravnik“. — Cena 6 K.**

Naroči se pri odboru društva „Pravnika“
z naslovom: dr. Danilo Majaron, odvetnik
v Ljubljani.

